รายงานการวิจัย เรื่อง

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้เงินนอกระบบในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19: กรณีศึกษาประเทศไทย

Factors affecting decision to make informal loan during COVID-19 spread: Evidence from Thailand

โดย

ดร.วิชญาดา ถนอมชาติ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการผลิตผลงานวิชาการและการวิจัยจาก

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

กรกฎาคม 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน และเพื่อศึกษาเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลและระดับทักษะทางการเงิน กำหนดกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยวิธีการแบ่งโควต้า (Quota Sampling) ตามระดับภูมิภาค ประกอบด้วยพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล และ 6 ภูมิภาคทั่วประเทศ ทั้งนี้ การดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภูมิภาค ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การสุ่มตัวอย่างในมิติรายได้ที่ได้รับซึ่งเป็นรายได้ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา จำนวนทั้งสิ้น 900 ตัวอย่าง ผ่านการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามในช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ถึงอายุ 75 ปี ซึ่งผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานในการทดสอบสมมติฐานด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิท (Probit Regression Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ทำการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน การมีเงินออม ระดับการศึกษา ผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในด้านการถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง การถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย การปิดกิจการ ยอดขายที่ลดลง ระดับความรู้ทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงินมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ ในขณะที่ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนกับระดับทักษะทางการเงินพบว่า ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับทักษะทางการเงินของบุคคล

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการแก้ปัญหาหนี้นอกระบบในประเทศไทยจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องผ่านนโยบายหรือมาตรการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการให้ความรู้แก่ภาคประชาชนทางด้านทักษะทางการเงินและความรู้ด้านความสำคัญของการออมเงิน รวมถึงการพัฒนาระดับรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มบุคคลที่มีรายได้ต่ำอันเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มในการพึ่งพาเงินกู้นอกระบบสูงในยามที่เกิดการขาดสภาพคล่องทางการเงิน

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ..... ข
สารบัญ..... ค
สารบัญตาราง..... จ
สารบัญภาพ..... ช

บทที่ 1 บทนำ..... 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 3
1.3 สมมติฐานการวิจัย..... 3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 4
1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา..... 4
1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 4
1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย..... 5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 9
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง..... 9
2.1.1 ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิต (Modigliani and Brumberg, 1954)..... 9
2.1.2 ทฤษฎีความต้องการถือเงิน (Friedman, 1968)..... 9
2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นหนี้ภาคครัวเรือนกับวัฏจักรธุรกิจในประเทศไทย..... 10
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 10
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย..... 18
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง..... 18
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 19
3.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 21
3.4 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย..... 22
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล..... 24
3.5.1 สถิติเชิงพรรณนา..... 24
3.5.2 สถิติเชิงอนุมาน..... 25
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 27
4.1 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา..... 27

หน้า

4.2 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน..... 33
4.2.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม..... 33
4.2.2 การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Measures of Collinearity)..... 39
4.2.3 การวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิท (Probit Regression Analysis)..... 41
4.2.4 การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)..... 52
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสอแนะเชิงนโยบาย..... 56
5.1 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....57
5.2 ข้อจำกัดในการวิจัย..... 60
5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต..... 60

บรรณานุกรม..... 61
ภาคผนวก..... 67
ภาคผนวก ก รายละเอียดแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิจัย..... 67

สารบัญตาราง

ตาราง หน้า

ตารางที่ 1 เกณฑ์การสุ่มตัวอย่างประชากรตามรายได้และสถานที่สำรวจ..... 18
ตารางที่ 2 รายละเอียดการให้คะแนนจากข้อคำถามชี้วัดระดับทักษะทางการเงินส่วนบุคคล..... 20
ตารางที่ 3 รายละเอียดของตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัย..... 22
ตารางที่ 4 รายละเอียดการให้คะแนนจากข้อคำถามการวัดทักษะทางการเงิน (FLS)..... 24
ตารางที่ 5 สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรหลักในการศึกษา..... 28
ตารางที่ 6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนในช่วงก่อนและหลังเกิด COVID-19..... 30
ตารางที่ 7 การกู้ยืมนอกระบบก่อนและหลังการเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา.....31
ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและการตัดสินใจกู้ยืมเงิน นอกระบบหลัง COVID-19 (วัตถุประสงค์การศึกษาที่ 1 และ 2)..... 34
ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและการตัดสินใจกู้ยืมเงิน นอกระบบหลัง COVID-19 (วัตถุประสงค์การศึกษาที่ 3)..... 36
ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและระดับทักษะทางการเงิน (วัตถุประสงค์การศึกษาที่ 4).....38
ตารางที่ 11 ผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (กรณีตัวแปรพยากรณ์หลักคือการเปลี่ยนแปลงรายได้ก่อนและหลัง COVID-19) เมื่อตัวแปรตามคือการกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน..... 39
ตารางที่ 12 ผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (กรณีตัวแปรพยากรณ์หลักคือระดับทักษะทางการเงิน) เมื่อตัวแปรตามคือการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน.....40
ตารางที่ 13 ผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (กรณีตัวแปรพยากรณ์หลักคือระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลก่อนเกิด COVID-19) เมื่อตัวแปรตามคือระดับทักษะทางการเงิน..... 40
ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (หลัง COVID-19) กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ..... 42
ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 ด้วยวิธี Instrumental Variable Estimation with twostep approach..... 46
ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินของบุคคล พฤติกรรมทางการเงินและทัศนคติทางการเงิน กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ.....48
ตารางที่ 17 ผลการทดสอบภาวะสารูปสนิทดีด้วยวิธี linktest..... 51

สารบัญตาราง

ตาราง หน้า

ตารางที่ 18 ผลการทดสอบภาวะสารูปสนิทดีด้วยวิธี Pearson χ^2 goodness-of-fit test..... 51
ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุของความสัมพันธ์ของทักษะทางการเงิน
ของบุคคลและระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน..... 53
ตารางที่ 20 ผลการทดสอบภาวะสารูปสนิทดีด้วยวิธี linktest ของ Model 1 (ในตารางที่ 19)..... 54
ตารางที่ 21 ผลการทดสอบปัญหา Heteroskedasticity ด้วยวิธี Breusch-Pagan /
Cook-Weisberg test ของ Model 1 (ในตารางที่ 19)..... 55

สารบัญภาพ

รูป		หน้า
รูปที่ 1	กรอบแนวคิดการวิจัย	21
รูปที่ 2	เพศของกลุ่มตัวอย่าง	29
รูปที่ 3	ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 5 ช่วง	30
รูปที่ 4	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19	31
รูปที่ 5	ร้อยละของผู้ที่มีรายได้เท่ากับ 0 บาท/เดือน หลังเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 (ในช่วงที่มีการเก็บข้อมูล)	32
รูปที่ 6	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีเงินออมในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19	32

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เหตุการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 เป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบไม่เพียงต่อด้านสุขภาพของบุคคลทั่วโลกแต่ยังส่งผลกระทบทางลบอย่างรุนแรงในเชิงเศรษฐกิจ ในกรณีประเทศไทยถึงแม้ว่ารัฐบาลได้ดำเนินมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคอย่างเข้มงวดซึ่งการกระทำดังกล่าวสามารถควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสฯ ได้ในระดับดี (The GCI Dashboard, 2020) แต่ประชาชนจำนวนมากในประเทศก็ไม่สามารถหลีกหนีผลกระทบทางด้านการลดลงอย่างเฉียบพลันของรายได้ การถูกเลิกจ้างงาน/หรือลดชั่วโมงการทำงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพตามปกติ ซึ่งส่งผลทำให้ความสามารถในการหารายได้ของประชาชนลดน้อยลงไป

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประกาศตัวเลขอัตราการว่างงานในช่วงไตรมาสแรกของปี พ.ศ.2563 ว่าผลกระทบต่อเนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลต่อการเกิดความเสี่ยงในการตกงานของคนไทยจำนวนมากถึง 8,400,000 คน โดยผลกระทบนี้มีความรุนแรงอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับแรงงานในภาคการท่องเที่ยว ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการอื่นที่ไม่ใช่การท่องเที่ยว

ในขณะที่ผลการสำรวจสภาวะการครองชีพของครัวเรือนไทยในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในช่วงวันที่ 21-28 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ของศูนย์วิจัยกสิกรไทยพบว่าประมาณร้อยละ 9.6 ของครัวเรือนที่ได้ทำการสำรวจ ประสบภาวะการว่างงานเนื่องจากผลกระทบของโควิด-19 และมาตรการล็อคดาวน์ของรัฐบาลซึ่งส่งผลให้บางครัวเรือนไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ โดยมีจำนวนครัวเรือนเพียงแค่ร้อยละ 13.9 เท่านั้นที่ไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ จากผลกระทบของการแพร่ระบาดของไวรัส

นอกจากนี้ วิจัยกรุงศรีได้ประเมินผลกระทบของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาว่าจะทำให้เศรษฐกิจโลกหดตัวประมาณร้อยละ 3.2 โดยในกลุ่มเศรษฐกิจอาเซียนคาดว่าจะเกิดการหดตัวทางเศรษฐกิจอยู่ในช่วงร้อยละ 2.1-5.4 โดยประเทศไทยเป็นประเทศที่ถูกคาดการณ์ว่าจะได้รับผลกระทบมากที่สุดในบรรดาประเทศอื่น ๆ ที่อยู่ในสมาชิกอาเซียนซึ่งอาจมีอัตราการหดตัวของภาวะเศรษฐกิจสูงถึงร้อยละ 5.4 เนื่องจากผลกระทบจากมาตรการล็อคดาวน์ ภาคการท่องเที่ยวที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2562 และการขาดตอนของห่วงโซ่การผลิตทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงผลของตัวทวีคูณจากเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งคาดว่าจะมีบริษัทจำนวนประมาณ 747,390 บริษัทในประเทศไทยที่อาจประสบปัญหาการขาดสภาพคล่องซึ่งส่งผลต่อความเสี่ยงในการเลิกจ้างพนักงาน/หรือการให้ลดชั่วโมงการทำงานของพนักงานลงเพื่อแก้ปัญหาการขาดสภาพคล่องของธุรกิจโดยเฉพาะธุรกิจที่มีความเปราะบาง เช่น ร้านอาหาร โรงแรม การ

ขนส่งทางอากาศ ดีลเลอร์รถยนต์ บริการบันเทิงและบริการสันทนาการ เป็นต้น ทั้งนี้ ตัวเลขการคาดการณ์การหดตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศไทย (Thai GDP) ดังกล่าวเป็นตัวเลขที่ต่ำที่สุดนับตั้งแต่การเกิดวิกฤตต้มยำกุ้งในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

วิกฤตจากสถานการณ์ COVID-19 ได้ส่งผลทำให้ตัวเลขจำนวนประชาชนที่ขึ้นทะเบียนขอใช้สิทธิกรณีว่างงานกับกรมการจัดหางานในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายนมีจำนวนรวมทั้งสิ้นสูงถึง 718,717 คน[1] โดยพบว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นผู้ที่มีอัตราการว่างงานเนื่องจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ มากที่สุด

ภาคสถาบันการเงินในระบบได้มีส่วนร่วมสำคัญในการเปิดช่องทางการให้กู้เงินเพื่อเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบทางด้านรายได้จากโควิด-19 เช่น โครงการปรับลดอัตราการผ่อนชำระสินเชื่อบัตรเครดิต (ธนาคารกรุงเทพ/ธนาคารกสิกรไทย/ธนาคารไทยพาณิชย์/ธนาคารกรุงไทย/ธนาคารกรุงศรีอยุธยา/ธนาคารยูโอบี/ธนาคารทิสโก้/ธนาคารธนชาต/ธนาคารทหารไทย/ธนาคารไอซีบีซี (ไทย) (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563ก) สินเชื่อพอเพียงเพื่อเลี้ยงชีพและสินเชื่อฉุกเฉินสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากไวรัส COVID-19 โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สินเชื่อเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากไวรัสโคโรนาโดยธนาคารออมสิน โครงการสินเชื่อเพื่อช่วยผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) โดยธนาคารออมสิน ฯลฯ ซึ่งมีภาคประชาชนให้ความสนใจและยื่นใบสมัครขอสินเชื่อเป็นจำนวนมาก

แม้การหันไปพึ่งพิงการกู้ยืมเงินฉุกเฉินจากสถาบันการเงินในระบบเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนจากการขาดแคลนเงินสดเพื่อจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันจะเป็นทางเลือกที่สามารถช่วยลดความเดือนร้อนทางด้านตัวเงินไปได้ในระยะเวลาหนึ่ง แต่สำหรับผู้ที่มีความต้องการใช้เงินมากกว่าจำนวนที่กู้ยืมมาได้จากสถาบันการเงินในระบบหรือผู้ที่ไม่ได้รับอนุมัติเงินกู้จากสถาบันการเงินในระบบเนื่องจากขาดคุณสมบัติ (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) รวมถึงความต้องการใช้เงินเร่งด่วนเกินกว่าที่จะสามารถรอกระบวนการอนุมัติเงินของภาคสถาบันการเงินในระบบก็จำเป็นต้องหันไปพึ่งพาเงินกู้นอกระบบเพื่อนำมาทดแทนรายได้ที่สูญเสียไปแบบไม่ได้ตั้งตัวจากพิษโควิด-19 (เชียงใหม่นิวส์, 2563; Manager Online, 2563; Thai PBS NEWS, 2563)

ถึงแม้ว่าภาครัฐบาลจะตอบสนองต่อการหาผลประโยชน์จากการปล่อยกู้นอกระบบอย่างแพร่หลายทั่วประเทศไทยในช่วงวิกฤตการณ์โควิด-19 ผ่านการดำเนินงานของศูนย์ป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับหนี้นอกระบบ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ศปน.ตร.) ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม (ศนธ.) กระทรวงยุติธรรม และกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) (NationTV, 2563) แต่ปัญหาการปล่อยกู้ผิดกฎหมายดังกล่าวก็ยังไร้วี่แววจะหมดสิ้นไปจากสังคมไทย

[1] ตัวเลขผู้ที่ขึ้นทะเบียนขอใช้สิทธิกรณีว่างงานในเดือนมีนาคม พ.ศ.2563 มีจำนวน 144,861 คน ในเดือนเมษายน พ.ศ.2563 จำนวน 267,351 คน ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2563 จำนวน 166,009 คน และในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2563 จำนวน 140,496 คน

งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมนอกระบบ โดยเน้นการศึกษาปัจจัยด้านระดับรายได้ที่อาจเปลี่ยนแปลงไปของบุคคลอันเนื่องมาจากปัญหาการแพร่ระบาดของ COVID-19 นอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องการศึกษาว่าปัจจัยทางด้านระดับทักษะทางการเงินมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของคนไทยหรือไม่ โดยผลการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมกับ OECD ซึ่งทำการเก็บข้อมูลระดับทักษะทางการเงินของประชาชนในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ถึง 2559 พบว่าค่าเฉลี่ยของระดับทักษะทางการเงินของคนไทยต่ำกว่า หลายประเทศในแถบเอเชีย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขาดความรู้ที่เพียงพอในการบริหารการเงินส่วนบุคคล และขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการเงินอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการจัดการหนี้สิน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2559) ซึ่งส่งผลให้ระดับทักษะทางการเงินอาจเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งพาเงินทุนนอกระบบของบุคคลในยามที่เงินสดขาดมือ และถึงแม้ว่าจะมีงานศึกษาจำนวนมากทำการศึกษาความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินกับการกู้ยืมในระบบสถาบันการเงิน แต่การศึกษาความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินกับการตัดสินใจเลือกกู้ยืมเงินนอกระบบในกรณีประเทศไทยยังมีจำกัดและมีผลการศึกษาที่ยังไม่ชัดเจนมากนัก นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินและระดับรายได้ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ในกรณีประเทศไทยเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจด้านความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาดังต่อไปนี้

1.) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน
2.) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ของบุคคลเนื่องจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ
3.) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินของบุคคลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ
4.) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของระดับรายได้กับระดับทักษะทางการเงินของบุคคล

1.3 สมมติฐานการวิจัย

ในการทดสอบหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน อันประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ของบุคคลก่อนและหลังการเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาและระดับทักษะทางการเงิน ผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1: ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

สมมติฐานที่ 2: รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลมีผลกระทบทางลบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

สมมติฐานที่ 3: ระดับความรู้ทางการเงินของบุคคลมีผลกระทบทางลบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

สมมติฐานที่ 4: พฤติกรรมทางการเงินของบุคคลมีผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

สมมติฐานที่ 5: ทัศนคติทางการเงินของบุคคลมีผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการทดสอบหาความสัมพันธ์ของระดับรายได้กับระดับทักษะทางการเงินของบุคคล ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 6: ระดับทักษะทางการเงินของบุคคลมีความสัมพันธ์กับระดับรายได้

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของโครงการวิจัย ประกอบด้วย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research method) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaires) ในลักษณะการเก็บแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายปิดและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive statistic) เพื่อนำเสนอข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามและแสดงความแตกต่างของระดับทักษะทางการเงินของบุคคลในแต่ละกลุ่มการกู้ยืมในรูปแบบของค่าเฉลี่ย (Mean) และค่ามัธยฐาน (Medium) นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้การทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) ผ่านการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ด้วยเทคนิค Probit Analysis ซึ่งเป็นวิธีการทางเศรษฐมิติขั้นสูง โดยใช้โปรแกรม STATA เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม รวมถึงพยากรณ์โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบจากอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ในการศึกษา

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยนี้คือ ประชากรที่มีอายุระหว่าง 20 ปี ถึง 75 ปีซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ใช้แนวคิดการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างกรณีทราบจำนวนประชากรจากการคำนวณของ Yamane (1973) การสุ่มแบบความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (ซึ่งดัดแปลงจากงานวิจัยของ สรา ชื่นโชคสันต์, และคณะ (2562)) โดยวิธีการแบ่งโควต้า (Quota Sampling) ตามระดับภูมิภาค ประกอบด้วยพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล และ 6 ภูมิภาคทั่วประเทศ ทั้งนี้ การดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภูมิภาค ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์การสุ่มตัวอย่างในมิติรายได้ที่ได้รับ (ซึ่งเป็นรายได้ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19) จำนวนทั้งสิ้น

900 ตัวอย่าง ประกอบด้วย (1) ผู้ไม่มีหนี้สิน (ในช่วง 6 เดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 โดยนับช่วงเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาคือตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 เป็นต้นไป) จำนวน 300 คน (2) ผู้มีหนี้สินในระบบ (ในช่วง 6 เดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19) จำนวน 300 คน และ (3) ผู้มีหนี้นอกระบบ (ในช่วง 6 เดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19) จำนวน 300 คน โดยหากผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่มีหนี้นอกระบบพร้อมกับหนี้ในระบบให้นับเป็นผู้มีหนี้นอกระบบ ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ถึงอายุ 75 ปี เนื่องจากเหตุผล 2 ข้อ กล่าวคือ (1) ผู้วิจัยต้องการศึกษาบุคคลที่มีอายุในวัยทำงานซึ่งสามารถหารายได้จากการประกอบอาชีพด้วยตนเอง และ (2) คำถามที่ถูกใช้ในแบบสอบถามเป็นคำถามที่มีความอ่อนไหวซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมของบุคคล ทั้งนี้ หากทำการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามจากบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี อาจจำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองของผู้ตอบแบบสอบถามก่อนจะทำการเก็บข้อมูล (อ้างอิงจากกฎระเบียบของคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการนิยามคำศัพท์เชิงปฏิบัติการอันประกอบด้วยคำนิยามตัวแปรสำคัญ ได้แก่

COVID-19 หมายถึง ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่ติดต่อแคในมนุษย์ เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ. 2019 ในประเทศจีน และมีการแพร่ระบาดเข้าสู่ประเทศไทยในเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 โดยกรมอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดของโรคโควิด-19 เป็นการระบาดใหญ่ และกระทรวงสาธารณสุขประเทศไทยได้ประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 และปรับเป็นโรคประจำถิ่นตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 เป็นต้นไป (กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

ช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 หมายถึง ระยะเวลาที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยนับตั้งแต่มีการยืนยันการพบผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโควิด-19 รายแรกในประเทศไทยโดยกระทรวงสาธารณสุข คือวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 จนถึงระยะเวลาที่สามารถควบคุมโรคดังกล่าวได้ในวงกว้างผ่านการรับวัคซีน โดยยึดวันที่ตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุขแห่งประเทศไทย

ทักษะทางการเงิน (Financial Literacy: FLS) หมายถึง องค์ประกอบมวลรวมของความตระหนักความรู้ ความสามารถ ทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการตัดสินใจทางการเงินและกำหนดความเป็นอยู่ทางการเงินที่ดีได้ (OECD, 2017)

OECD คือ Organization for Economic Co-operation and Development เป็นองค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยองค์กรนี้ได้มีการสร้างแบบทดสอบการวัดระดับทักษะความรอบรู้ทางการเงินซึ่งหลายประเทศทั่วโลกได้นำไปใช้

รายได้ต่อเดือน (Monthly Income) หมายถึง รายได้ประจำเฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลอันประกอบด้วย ค่าจ้างและเงินเดือน (รวมค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่ได้จากการทำงาน) กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจ รายได้จากทรัพย์สิน (เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าลิขสิทธิ์ ดอกเบี้ย และเงินปันผล) เงินที่ได้รับเป็นการช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ เงินสงเคราะห์ รวมทั้งเงินชดเชยการออกจากงานและเงินทดแทน โดยไม่รวมรายรับจากการประกันภัยหรือประกันชีวิต เงินรางวัล สลากกินแบ่ง และรายรับอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563)

รายได้สุทธิต่อเดือน (Net Monthly Income: NMI) หมายถึง รายได้ที่ยังคงเหลืออยู่หลังหักค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นต่อเดือน โดยคำนวณจาก รายได้รวมต่อเดือน (Gross Monthly Income: GMI) ลบด้วยรายจ่ายรวมต่อเดือน (Total Monthly Deductions) ทั้งนี้ ค่าใช้จ่ายได้ดังกล่าวได้รวมถึงภาษี ค่าธรรมเนียม ภาระหนี้สินและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลนั้น (Junior Achievement, 2020)

รายจ่ายต่อเดือน (Monthly Consumption Expenditures) หมายถึง ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อเดือนของบุคคล ประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งบ้าน เครื่องใช้เบ็ดเตล็ดและการดำเนินงานในครัวเรือน ค่าจ้างบุคคลที่ให้บริการแก่ครัวเรือน เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย รองเท้า ของใช้หรือบริการส่วนบุคคล เวชภัณฑ์และค่ารักษาพยาบาล การเดินทางและการสื่อสาร การศึกษา การบันเทิง การอ่าน และกิจกรรมทางศาสนา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563)

หนี้ (Debt) หมายถึง เงินที่ผู้หนึ่งติดค้างอยู่และจะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่ง โดยมีนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป ซึ่งฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า *เจ้าหนี้* มีสิทธิที่จะบังคับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า *ลูกหนี้* ให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

หนี้ในระบบ (Formal Debt) หมายถึง หนี้สินที่กู้ยืมจากธนาคาร สถาบันการเงิน สหกรณ์ออมทรัพย์หรือสวัสดิการของสำนักงานหรือดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ เช่น กองทุนหมู่บ้าน ชุมชนเมือง โดยมีอัตราดอกเบี้ยไม่เกินที่กฎหมายกำหนด คือ ไม่เกินร้อยละ 28 ต่อปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562ก)

หนี้นอกระบบ (Informal Debt) หมายถึง หนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมเงินกันเองในระหว่างประชาชนโดยไม่ได้กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินในระบบ (ไผทชิต เอกจริยกร, 2554) ได้แก่การกู้ยืมจากญาติ เพื่อน คนรู้จัก เจ้านาย ร้านค้า นายทุนในพื้นที่ นายทุนนอกพื้นที่ หรือแก๊งค์หมวกกันน็อค โดยมีอัตราดอกเบี้ยน้อยกว่าหรือมากกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกเก็บดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 คือไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี (หรือร้อยละ 1.25 ต่อเดือน)

การจำนอง (Mortgage) คือ การที่บุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้จำนอง นำอสังหาริมทรัพย์ที่กฎหมายอนุญาตให้จำนองได้ของตนเองไปจดทะเบียนไว้กับอีกบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้รับจำนอง เพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ โดยผู้จำนองไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินดังกล่าวนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง

การจำนำ (Pawning) คือ การที่บุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้จำนำ นำสังหาริมทรัพย์ไปส่งมอบให้อยู่ในความครอบครองของบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่า *ผู้รับจำนำ* เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้ที่ผู้จำนำเป็นหนี้ผู้รับจำนำ

การออมเงิน (Saving) หมายถึง การนำเงินที่เป็นส่วนต่างคงเหลือระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายในปัจจุบันเก็บออมไว้ในรูปแบบของการฝากเงินกับธนาคาร ออมเงินในหุ้น ออมเงินในประกันชีวิต ออมเงินในกองทุนรวมหรือการซื้อสินทรัพย์ทางการเงินอื่น ๆ โดยไม่นำเงินนั้นออกมาใช้เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 เดือนขึ้นไป

บัญชีโมบายแบงค์กิ้ง (Mobile Banking Account) คือ บริการหนึ่งของธนาคารที่อนุญาตให้ลูกค้าของธนาคารสามารถทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตได้โดยที่ตัวลูกค้าไม่ต้องไปทำธุรกรรมทางการเงินนั้นที่ธนาคาร

สถาบันคุ้มครองเงินฝาก (Deposit Protection Agency) คือ องค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 ตามพระราชบัญญัติสถาบันคุ้มครองเงินฝาก พ.ศ. 2551 เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ฝากเงินในสถาบันการเงินโดยเฉพาะผู้ฝากเงินรายย่อยซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยในกรณีที่สถาบันการเงินซึ่งอยู่ภายใต้ความคุ้มครองถูกปิดกิจการ ผู้ฝากเงินจะได้รับเงินฝากคืนจากสถาบันคุ้มครองเงินฝากอย่างรวดเร็วภายใต้วงเงินและภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ส่วนเงินฝากที่มีจำนวนเกินวงเงินจ่ายคืนดังกล่าว จะได้รับคืนเพิ่มเติมจากการชำระบัญชีสถาบันการเงินที่ปิดกิจการ (สถาบันคุ้มครองเงินฝาก, 2553)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ประโยชน์ของการศึกษาผ่านงานวิจัยชิ้นนี้เกี่ยวข้องกับการเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบที่ถึงแม้ว่าในหลายกรณีจะมีอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงกว่าการกู้ยืมจากสถาบันการเงินในระบบ งานศึกษาชิ้นนี้เป็นประโยชน์กับประชาชนทั่วไปในการทราบและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมส่วนบุคคลบางอย่าง เช่น พฤติกรรมการขาดการออมอย่างสม่ำเสมอ การขาดการทำบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือน เป็นต้น อันเป็นปัจจัยขับดันให้เพิ่มโอกาสในการกู้ยืมเงินนอกระบบเมื่อเกิดการขาดแคลนเงินสดในมือ

1.6.2 ผลการศึกษาเกี่ยวกับระดับทักษะทางการเงินระดับบุคคลที่ถูกวัดในงานวิจัยชิ้นนี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ กำหนดกลยุทธ์หรือวางแผนส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงินด้านต่าง ๆ ที่บุคคลยังขาดแคลนอย่างเหมาะสม ตรงจุด ซึ่งจะเป็นตัวแปรสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการคำนวณและการคิดวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันต่อไป นอกจากนี้ยัง

สามารถใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาการออกนโยบายหรือมาตรการลดทอนหรือกำจัดปัญหาที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการกู้ยืมเงินนอกระบบอีกด้วย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิต (Modigliani and Brumberg, 1954)

ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิต (Life cycle-Permanent income hypothesis) มีแนวคิดพื้นฐานว่า การบริโภคของบุคคลไม่ได้ขึ้นอยู่กับรายได้ปัจจุบันซึ่งถือเป็นรายได้ชั่วคราวในแต่ละขณะเวลา แต่บุคคลจะใช้จ่ายโดยคำนึงถึงรายได้ถาวร (Permanent income) ซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยที่คาดว่าจะได้รับในระยะยาวจากสินทรัพย์ที่เป็นมนุษย์และสินทรัพย์ที่ไม่ใช่มนุษย์ ดังนั้น บุคคลจึงมีลักษณะพฤติกรรมการบริโภคตามรายได้ถาวรที่เขาคาดคะเนไว้ แต่เนื่องด้วยระดับรายได้ของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงชีวิตทำให้ระดับรายได้และระดับการบริโภคตลอดช่วงชีวิตของบุคคลนั้นอาจไม่สอดคล้องกันในบางช่วงเวลา ดังนั้น บุคคลจึงอาจจำเป็นต้องทำการถ่ายโอนทรัพยากรที่ใช้สำหรับการบริโภคในงวดเวลาต่าง ๆ เพื่อรักษาระดับการบริโภคของตนเองให้อยู่ในระดับที่กำหนดไว้ได้ (อ้างถึงใน สมประวิณ มันประเสริฐและวิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์, 2549) การรักษาระดับการบริโภคนี้อาจทำได้โดยการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายในบางช่วงเวลาของชีวิต และทำการชำระคืนหนี้สินในช่วงที่รายได้มากกว่ารายจ่าย

2.1.2 ทฤษฎีความต้องการถือเงิน (Friedman, 1968)

เงินมีความสำคัญต่อบุคคลในฐานะที่ถูกใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลในด้านต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1968 Milton Friedman ได้เสนอทฤษฎีความต้องการถือเงินของบุคคล โดยสามารถแบ่งประเภทของการถือเงินของบุคคลโดยคำนึงถึงอรรถประโยชน์จากแรงจูงใจ 3 ประเภท ได้แก่ 1) ความต้องการถือเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน (Transactions demand) โดย Friedman มีมุมมองว่าจำนวนเงินที่บุคคลต้องการถือไว้เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันจะแตกต่างกันไปตามปริมาณการทำธุรกรรม (Volume of transaction) ซึ่งรายได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการวัดปริมาณการทำธุรกรรมของบุคคล กล่าวคือ ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันขึ้นอยู่กับระดับรายได้ในทิศทางที่มีความสัมพันธ์กัน 2) ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉินหรือในเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน (Precautionary demand) เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าซ่อมแซมบ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ ปริมาณเงินที่แต่ละบุคคลเลือกจะถือไว้เพื่อการใช้จ่ายในยามฉุกเฉินนี้จะมีความคล้ายคลึงกับการถือเงินประเภทที่ 1 กล่าวคือแปรผันตรงกับระดับรายได้ของบุคคลนั้น และ 3) ความต้องการถือเงินเพื่อใช้ในการเก็งกำไร (Speculative demand) โดย Friedman กล่าวว่าสาเหตุที่บุคคลยอมที่จะถือเงินในจำนวนที่มากกว่าความต้องการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันรวมกับการใช้จ่ายในยามฉุกเฉินเนื่องจากความไม่แน่นอนของระดับอัตราดอกเบี้ยในอนาคตและความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงในระดับอัตราดอกเบี้ยและราคาของสินทรัพย์ ดังนั้น การบริหารจัดการ

Portfolio ของบุคคลจะคำนึงถึงระดับอัตราดอกเบี้ยที่คาดคะเนในอนาคต โดยบุคคลจะพยายามจัดสรรส่วนประกอบในการถือสินทรัพย์ 5 ลักษณะ ได้แก่ เงิน พันธบัตร หุ้น สินค้ากายภาพที่ไม่ใช่มนุษย์ และทุนมนุษย์

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นหนี้ภาคครัวเรือนกับวัฏจักรธุรกิจในประเทศไทย

แนวคิดการเป็นหนี้ภาคครัวเรือนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฏจักรธุรกิจในประเทศไทยโดย ลลิตา บุดดา (2559) กล่าวว่า ครัวเรือนมีการก่อหนี้แม้ว่าจะอยู่ช่วงที่อยู่ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือเศรษฐกิจขยายตัว โดยลักษณะการก่อหนี้ของภาคครัวเรือนในแต่ละช่วงของภาวะเศรษฐกิจจะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ครัวเรือนจะมีหนี้ที่เพิ่มสูงขึ้นเนื่องมาจากการกู้ยืมเพื่อการพยายามรักษาระดับการบริโภค (Consumption smoothing) ซึ่งอาจเป็นการกู้ยืมจากแหล่งเงินในระบบหรือนอกระบบสถาบันการเงิน โดยมีข้อสังเกตว่า หนี้นอกระบบของครัวเรือนเกือบทั้งสิ้นมาจากวัตถุประสงค์การกู้ยืมเพื่อนำไปใช้จ่ายอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ในครัวเรือนและครัวเรือนที่ก่อหนี้ซึ่งมีความยากจนมีแนวโน้มที่จะก่อหนี้นอกระบบในสัดส่วนที่มากกว่าครัวเรือนเป็นหนี้ที่ไม่ยากจน ในทางตรงกันข้ามหนี้ในระบบของภาคครัวเรือนจะมีความแตกต่างกันไปในด้านของวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงิน นอกจากนี้ ในขณะที่เศรษฐกิจขยายตัวครัวเรือนมักจะมีการก่อหนี้ที่สูงขึ้นเพื่อนำเงินมาลงทุน ซื้ออสังหาริมทรัพย์ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และที่ดิน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อายุกับหนี้นอกระบบ

ทฤษฎีช่วงอายุ (Life-cycle Theory) ระบุว่าบุคคลที่มีอายุน้อยจะมีความต้องการกู้ยืมเงินมากกว่าผู้ที่มีอายุมากเนื่องจากบุคคลที่มีอายุน้อยจะพิจารณาว่าตนเองมีความสามารถในการสร้างรายได้ในอนาคตเพียงพอที่จะจ่ายหนี้ที่ก่อขึ้นได้ในขณะที่อายุยังน้อย เมื่ออายุของบุคคลเพิ่มขึ้น รายได้ที่เขาได้รับจะเพิ่มสูงขึ้น ทำให้โอกาสในการเกิดความต้องการกู้ยืมเงินมีระดับที่ต่ำลงตามช่วงเวลา ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างอายุและความต้องการกู้ยืมเงินจึงสามารถแสดงได้ในรูปกราฟเส้น U-shaped ทฤษฎีนี้ได้รับการยืนยันในงานวิจัยของ Barslund and Tarp (2007) ที่ทำการศึกษาในประเทศเวียดนาม โดยผลการศึกษาพบว่าอายุมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงิน โดยเมื่ออายุของบุคคลเพิ่มขึ้นจะส่งผลทำให้ความต้องการกู้ยืมเงินนอกระบบลดน้อยลง เนื่องมาจากคนที่มีอายุมากจะมีความมั่นคงทางด้านการเงินที่มากกว่าคนที่อายุน้อยกว่าและคนที่อายุมากจะมีความต้องการเงินลงทุนเพื่อใช้ในการลงทุนเพิ่มเติมที่ลดน้อยลง

Khoi et al. (2013) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกู้ยืมเงินผ่านสถาบันการเงินในระบบและนอกระบบใน 15 หมู่บ้านของประเทศเวียดนามซึ่งมีจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 928 ครัวเรือน พบว่าอายุมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินจากนอกระบบ นั่นคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากกว่ามีแนวโน้มจะพึ่งพาเงินกู้นอกระบบน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษา

ของ Magri et al. (2011) ที่ทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100,000 ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในทวีปยุโรป โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีอายุน้อยกว่า 35 ปี มีแนวโน้มที่จะกู้ยืมเงินจากนอกระบบมากกว่าบุคคลที่มีอายุในช่วงระหว่าง 45 ถึง 54 ปี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีช่วงอายุ

เพศกับหนี้นอกระบบ

Awunyovitor (2016) ศึกษาปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวนาที่เพาะปลูกข้าวโพดเป็นอาชีพหลักในประเทศกาน่าหันไปเพิ่งพาเงินกู้นอกระบบ โดยเก็บข้อมูลจากชาวนาใน 7 จังหวัดของประเทศกาน่า (Ghana) ในช่วงปี ค.ศ. 2010 จำนวน 595 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี Analysis of Variance (ANOVA) และ Logit model ผลการศึกษาพบว่า ชาวนาที่เป็นเพศชายมีความน่าจะเป็นในการเลือกกู้ยืมเงินนอกระบบมากกว่าเพศหญิงเนื่องจากชาวนาที่เป็นเพศชายมีพื้นที่ทำการเพาะปลูกมากกว่าเพศหญิงและสามารถใช้ผลผลิตการเกษตรที่ตนผลิตได้มากกว่าไปชำระหนี้ ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของ Okurut et al. (2005) ที่ใช้ข้อมูลจากการสำรวจโดย Uganda National Household Survey ในปี 1999-2000 ของครัวเรือนทั้งสิ้น 10,692 ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในประเทศยูกันดา (Uganda) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์และอุปทานการกู้ยืมนอกระบบ ผลการศึกษาพบว่าผู้กู้ยืมนอกระบบในประเทศยูกันดามีแนวโน้มที่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเนื่องจากเพศหญิงไม่มีสินทรัพย์ค้ำประกันเพียงพอต่อการขอกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินในระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Zeller (1994) ที่ได้ทำการเก็บข้อมูลแบบสุ่มจากครัวเรือนจำนวน 10 หมู่บ้านใน 3 ภูมิภาคของประเทศมาดากัสการ์ (Madagascar) ซึ่งพบว่าการกู้ยืมเงินนอกระบบถูกพบในเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมเงินระยะสั้นคืออยู่ในช่วง 2-3 เดือน เพื่อวัตถุประสงค์ในการนำเงินมาใช้จ่ายด้านการบริโภคหรือเพื่อการลงทุนที่ทำให้เกิดรายได้ในอนาคตนอกจากนี้งานวิจัยของ Schindler (2010) ยังพบว่าผู้ที่อยู่ในวัยทำงานซึ่งเป็นเพศหญิงในภาคเหนือของประเทศกาน่า (Ghana) มีพฤติกรรมการกู้ยืมจากนอกระบบวนเวียนหลายครั้งเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่รายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย

ระดับการศึกษากับหนี้นอกระบบ

มีงานวิจัยจำนวนมากที่ทำการศึกษาความเกี่ยวข้องทางด้านระดับการศึกษาของผู้กู้ยืมกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบแต่แสดงผลการศึกษาความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน อาทิเช่น งานศึกษาของ Okurut et al. (2005) ในประเทศยูกันดาพบว่าผู้ที่ระดับการศึกษาสูงที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะมีความต้องการกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงินมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nwaru et al. (2011) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่กำหนดอุปสงค์และอุปทานเงินกู้นอกระบบของชาวนาในประเทศไนจีเรีย จำนวน 120 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดระดับต่อความต้องการกู้ยืมเงินนอกระบบของผู้ประกอบอาชีพชาวนา โดยบุคคลที่มีระดับการศึกษา

สูงกว่ามีความต้องการกู้ยืมเงินมากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำเนื่องจากพวกเขามีความเข้าใจในการประเมินและการปรับปรุงเทคนิคด้านการผลิตทำให้ส่งผลต่อความต้องการกู้ยืมเงินมาลงทุนมากกว่า

Barslund and Tarp (2007) ทำการศึกษาพฤติกรรมการกู้ยืมในระบบและนอกระบบสถาบันการเงินของครัวเรือนชาวเวียดนามจำนวน 932 ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท ผลการศึกษาพบว่าการกู้ยืมนอกระบบมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินที่ครัวเรือนนำมาใช้จ่ายเพื่อรักษาระดับการบริโภคให้อยู่ในระดับที่ไม่เปลี่ยนแปลงจากเดิมมากนัก โดยปัจจัยด้านระดับการศึกษาของผู้กู้ยืมนอกระบบมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกับความต้องการกู้ยืมนอกระบบ นอกจากนี้การศึกษายังพบว่าระดับการศึกษายังเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพสินเชื่อ (Credit rationing) อีกด้วย ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างระดับการศึกษาและความต้องการกู้ยืมเงินยังถูกพบในงานวิจัยที่ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างในอีกหลายประเทศ (Jabbar et al., 2002; Magri et al., 2011; Swain, 2002) ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Khoi et al. (2013) ที่พบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะกู้ยืมเงินนอกระบบน้อยกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ยิ่งไปกว่านั้นงานวิจัยของ Johar and Rammohan (2011) ที่ทำการศึกษาในระดับบุคคลจำนวน 25,250 ตัวอย่างซึ่งมีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ใน 27 จังหวัดในประเทศอิโดนีเซีย ยังเน้นย้ำผลการศึกษาที่ว่าระดับการศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการตัดสินใจเลือกแหล่งเงินทุนในการกู้ยืม โดยผู้ที่มีการศึกษาในระดับที่เหมาะสมจะเลือกกู้ยืมในระบบสถาบันการเงินมากกว่าการกู้ยืมนอกระบบ ในขณะที่งานศึกษาของ Yuan et al. (2011) แสดงผลการศึกษาที่ขัดแย้งกับงานศึกษาของผู้วิจัยท่านอื่น ๆ โดยกล่าวว่าระดับการศึกษาของผู้กู้ยืมนอกระบบในประเทศจีนไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ

การมีเงินออมกับหนี้นอกระบบ

แม้ว่าในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (ปี พ.ศ. 2559 – 2563) ครัวเรือนไทยมีแนวโน้มการออมเงินเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 66.7 ในปี 2559 เป็น 74.1 ในปี 2563 แต่มีจำนวนสูงถึงร้อยละ 21 ของครัวเรือนที่เก็บออมเงินไม่ได้มีการออมอย่างจริงจัง และในกลุ่มครัวเรือนที่มีการออมเงินในปี 2563 นี้มีจำนวนครัวเรือนสูงถึงร้อยละ 54.1 ที่มีเงินออมเพียงพอในการดำรงชีพได้น้อยกว่า 1 ปี ในขณะที่ร้อยละ 32.6 เป็นครัวเรือนที่ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจในด้านระยะเวลาที่สามารถนำเงินออมนั้นมาใช้ในการดำรงชีพ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) สะท้อนถึงการขาดการวางแผนทางการเงินระยะยาวของครัวเรือนไทย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีเงินออมและการกู้ยืมนอกระบบในประเทศไทยของ Pinitjitsamut and Suwanprasert (2022) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากครัวเรือนจำนวน 4,628 ครัวเรือน ใน 12 จังหวัด ใน 6 ภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี สระบุรี ราชบุรี พิษณุโลก ชลบุรี นครศรีธรรมราช สงขลา เชียงราย ยโสธร มหาสารคาม และหนองคาย พบว่าการมีเงินออมส่วนบุคคลเป็น

ปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของภาคครัวเรือน กล่าวคือ หากครัวเรือนมีการออมเงินในจำนวนสูงจะมีแนวโน้มลดลงที่จะเลือกกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bhaumik (2008) ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มจำนวน 43,000 ครัวเรือนในประเทศอินเดีย ผลการศึกษาพบว่าเมื่อบุคคลมีการออมในรูปแบบของสินทรัพย์ทางการเงินเพิ่มสูงขึ้นจะสามารถลดโอกาสที่จะต้องหันไปกู้ยืมเงินจากทั้งแหล่งเงินกู้ในระบบและนอกระบบ นอกจากนี้ งานศึกษาของ Fenwick and Lyne (1998) ซึ่งได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดสรรสินเชื่อจำนวน 152 ครัวเรือนซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมในจังหวัดควาซูลู-นาทาล (Kwazulu-Natal) ประเทศแอฟริกาใต้ (South Africa) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงปี ค.ศ. 1995-1996 ผลการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีเงินออมจะเลือกใช้เงินออมของตนเองก่อนที่จะเลือกกู้ยืมเงิน

Brobeck (2008) ได้ทำการศึกษาบทบาทของการออมเพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉินของครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำถึงปานกลางของชาวอเมริกัน โดยการศึกษานี้พบว่าการที่ครัวเรือนขาดการออมเงินเพื่อใช้ในยามฉุกเฉินจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการชำระหนี้ เช่น หนี้บัตรเครดิต หนี้จากการจ่ายค่าเช่าบ้าน เป็นต้น ซึ่งหนี้ดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกเดือนอันจะส่งผลให้บุคคลในครัวเรือนจำเป็นต้องหันไปพึ่งพาทั้งเงินกู้ในระบบและเงินกู้นอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง เช่น การกู้ยืมนอกระบบแบบรายวัน การกู้ยืมจากร้านค้า เป็นต้น

ระดับรายได้กับหนี้นอกระบบ

ระดับรายได้ถูกพบว่าเป็นปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงินในปลายประเทศ ดังเช่นงานวิจัยของ Kislat (2015) ซึ่งทำการศึกษาครัวเรือนจำนวน 1,151 ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าเงินกู้นอกระบบเป็นแหล่งเงินกู้ที่มีความสำคัญโดยสามารถคำนวณเป็นตัวเลขสูงถึงร้อยละ 19 ของจำนวนเงินกู้ทั้งหมดที่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเลือกกู้ยืม โดยความต้องการกู้ยืมเงินนอกระบบถูกพบว่ามีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับรายได้ ในขณะที่งานศึกษาของ Kuehnest and Dudwick (2004) แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีรายได้น้อยมีการกู้ยืมเงินจากเพื่อนและญาติซึ่งเป็นแหล่งกู้ยืมนอกระบบเพื่อนำเงินไปใช้จ่ายในการดำรงชีพและมีโอกาสสูงที่จะผิดนัดชำระหนี้ตามกำหนดเวลาซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้กู้และผู้ให้กู้ยืมตามมา งานศึกษาของ Collins (2008) ในประเทศแอฟริกาใต้ พบว่าในเขตเมืองผู้ที่มีหนี้สินมีแนวโน้มที่จะเป็นครัวเรือนที่มีระดับรายได้ปานกลางและรายได้สูง ในขณะที่ในเขตชนบทผู้ที่มีหนี้สินถูกพบในกลุ่มครัวเรือนในทุกระดับรายได้ ทั้งนี้ ครัวเรือนที่อยู่ในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะเลือกกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบ แต่ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทมีแนวโน้มที่จะเลือกกู้ยืมเงินจากนอกระบบ

Duflo (2007) ซึ่งได้ทำการศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลที่มีระดับรายได้ต่ำมากโดยใช้ข้อมูลจาก Living Standard Measurement Surveys (LSMS) ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก World Bank และ Family Life Surveys ในช่วงปี 1988 ถึง 2005 จากประเทศทั้งสิ้น 13 ประเทศ การศึกษานี้พบว่ามากกว่า 90% ของผู้ยากจนในประเทศอุเดปุระ (Udaipur) และประเทศอินเดีย (India) ได้พึ่งพาการกู้ยืมเงินจากญาติ เพื่อน ผู้ปล่อยกู้นอกระบบ และร้านค้าเมื่อเกิดการขาดแคลนเงินสดในมือ ในขณะที่จำนวนผู้ยากจนไม่ถึง 10% ของกลุ่มคนเหล่านี้ที่หันไปพึ่งพาเงินกู้จากในระบบ ในขณะที่งานศึกษาของ Khoi et al. (2013) พบว่าบุคคลที่มีระดับรายได้ต่ำมักจะเผชิญปัญหาด้านการไม่ได้รับอนุมัติเงินกู้จากสถาบันการเงินในระบบเนื่องจากขาดคุณสมบัติในการเป็นผู้กู้ที่มีความเสี่ยงในการผิดนัดชำระหนี้ต่ำอันเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ต้องหันไปพึ่งพาเงินทุนนอกระบบแทน ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของ McKernan et al. (2005) ซึ่งได้ศึกษาความแตกต่างด้านการตัดสินใจกู้ยืมเงินจากในระบบและนอกระบบสถาบันการเงินจากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 1,800 ครัวเรือน ซึ่งอาศัยอยู่ใน 87 หมู่บ้านในประเทศบังกลาเทศ (Bangladesh) โดยใช้ข้อมูลจากธนาคารโลก (World Bank) และ The Bangladesh Institute of Development Studies' Credit Programs for the Poor Survey ผลการศึกษากลับพบว่าผู้ที่มีระดับรายได้สูงยังคงเลือกที่จะกู้ยืมเงินจากนอกระบบเนื่องจากมีโอกาสสูงที่จะได้รับอนุมัติเงินจากแหล่งเงินกู้ดังกล่าว โดยผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Nwaru et al. (2011) ในประเทศไนจีเรีย (Nigeria) ที่พบว่าระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกรชาวไนจีเรียเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดอุปสงค์ในการกู้ยืมเงินนอกระบบเนื่องจากเมื่อเกตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นก็มักจะเลือกนำเงินไปลงทุนเพิ่มเติมในกิจกรรมทางธุรกิจซึ่งส่งผลให้เกิดความต้องการกู้เงินเพิ่มขึ้นตามมา ในขณะที่ผู้ปล่อยกู้นอกระบบชื่นชอบที่จะปล่อยเงินกู้ให้แก่เกษตรกรที่มีรายได้สูงเนื่องจากโอกาสในการผิดนัดชำระหนี้ที่ต่ำ

ระดับทักษะทางการเงินกับหนี้นอกระบบ

ผลสำรวจทักษะทางการเงินของครัวเรือนไทยจำนวน 11,901 ครัวเรือนในปี พ.ศ. 2563 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563ข) พบว่าคนไทยมีคะแนนทักษะทางการเงินโดยรวม (Financial Literacy) อยู่ที่ระดับร้อยละ 71 ซึ่งเป็นระดับที่สูงขึ้นกว่าปี พ.ศ. 2561 ประมาณร้อยละ 4.8 และเป็นระดับที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของ 26 ประเทศที่สำรวจในปีเดียวกัน โดย OECD ซึ่งเป็นสถาบันที่ให้คำนิยามทักษะทางการเงินว่า คือ "การมีความรู้ความเข้าใจ สามารถวางแผน และบริหารจัดการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ" โดยประเทศไทยมีระดับคะแนนทักษะทางการเงินที่มีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อพิจารณาจากปี พ.ศ. 2559 เป็นต้นมา โดยเมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยในแต่ละด้านพบว่า (1) ด้านความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge) ของคนไทยในปี 2563 มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2561 ประมาณร้อยละ 7.2 เนื่องจากความเข้าใจในด้านการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน และความเสี่ยงและผลตอบแทน (2) ด้านพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) ของคนไทยในปี 2563 มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นจากปี 2561 ประมาณร้อยละ 3.3 เนื่องจากความสามารถในการตัดสินใจทางการเงินส่วน

บุคคลที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า อย่างไรก็ตามคะแนนในหมวดของการเปรียบเทียบข้อมูลผลิตภัณฑ์ทางการเงิน การบริหารจัดการการเงินเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงินและการจัดสรรเงินก่อนนำไปใช้จ่ายยังเป็นหมวดที่ได้รับคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่ทำการสำรวจในปีเดียวกัน และ (3) ด้านทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude) ของคนไทยในปี 2563 มีแนวโน้มที่สูงขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2561 ประมาณร้อยละ 4 ซึ่งเป็นระดับคะแนนที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD นอกจากนี้ ผลการสำรวจยังพบว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีระดับทักษะทางการเงินโดยรวมที่สูงกว่าการศึกษาที่ระดับต่ำกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านระดับความรู้ทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงิน ซึ่งเป็นข้อสรุปที่สำคัญที่เน้นย้ำว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงต่อระดับทักษะทางการเงินของบุคคล อันสอดคล้องกับงานวิจัยของ Shimizutani and Yamada (2020) ในขณะที่ทัศนคติทางการเงินถูกพบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนักในระดับการศึกษาแต่ละระดับ

งานวิจัยในประเทศไทยของ ภรณ์กวินท์ อัครบวรเกียรติ (2561) พบว่า ครัวเรือนที่มีความรู้ทางการเงินต่ำมีโอกาสที่จะก่อหนี้เกินตัวมากกว่าครัวเรือนที่มีความรู้ทางการเงินสูงกว่า ในขณะที่ Semenova and Kulikova (2016) ได้ทำการศึกษาว่าเหตุใดครัวเรือนในประเทศรัสเซีย (Russia) จึงเลือกที่จะกู้ยืมเงินนอกระบบจากเพื่อน เพื่อนสมัยเรียน ญาติ หรือบุคคลอื่นที่ไม่ใช่สถาบันการเงินในระบบโดยการใช้ข้อมูลการสำรวจบุคคลที่มีอายุมากกว่า 18 ปีของ HSE และ WCIOM ในปี ศ.ศ. 2009-1010 จำนวน 1,600 ตัวอย่าง ซึ่งมีการเก็บข้อมูลแบบสุ่มหลายระดับชั้น (Multistage stratified random sampling) ผลการศึกษาพบว่าระดับทักษะทางการเงินมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกกู้ยืมเงินนอก โดยครัวเรือนที่มีระดับทักษะทางการเงินต่ำจะมีแนวโน้มที่จะเลือกเงินกู้นอกระบบมากกว่าครัวเรือนที่มีระดับทักษะทางการเงินที่สูงกว่า โดยผู้วิจัยได้ให้เหตุผลที่เกิดความสัมพันธ์ดังกล่าวว่า เนื่องจากผู้ที่มีระดับทักษะทางการเงินที่สูงกว่าจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับการคำนวณอัตราดอกเบี้ยและเข้าใจความซับซ้อนของผลิตภัณฑ์ทางการเงินของธนาคารมากกว่าทำให้เมื่อเปรียบเทียบการกู้ยืมจาก 2 แหล่งเงินทุน เขาจะเลือกกู้ยืมผ่านสถาบันการเงินในระบบ ผลการศึกษานี้ได้มีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ Santos et al. (2018) ที่ศึกษาว่าระดับทักษะทางการเงินที่ต่ำชักนำไปสู่การเลือกใช้เงินกู้นอกระบบหรือไม่จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,023 คนที่เป็นชาวบราซิล ผลการศึกษาจากการทดสอบด้วย Multinomial logit models พบว่าระดับทักษะทางการเงินของบุคคลมีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกกู้ยืมเงินนอกระบบ ควบคู่ไปกับตัวแปรด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ค่าใช้จ่ายที่ไม่ปกติ (เช่น ปัญหาสุขภาพ การแต่งงาน หรืออุบัติเหตุ เป็นต้น) การสูญเสียอาชีพ และความผันผวนทางรายได้ของบุคคล นอกจากนี้ งานศึกษาในประเทศไทยโดย Moenjak et al (2020) ได้แสดงให้เห็นว่าการขาดแคลนด้านระดับทักษะทางการเงินของคนไทยเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่การกู้ยืมนอกระบบแม้ว่าจะเป็นการกู้ยืมเงินที่มีต้นทุนการกู้ยืม(ดอกเบี้ยเงินกู้)ที่สูงกว่าการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Grohmann (2018) ที่ทำการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมการกู้ยืมเงิน

กับทักษะทางการเงินของคนไทยในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าผู้ที่มีทักษะทางการเงินสูงกว่าจะมีพฤติกรรมการเก็บออมเงินในรูปแบบของการลงทุนในสินทรัพย์มากกว่าการเก็บออมในรูปแบบของเงินฝากและมีการตัดสินใจทางการเงินโดยเฉพาะการเลือกแหล่งเงินกู้โดยพิจารณาอัตราดอกเบี้ยที่ดีกว่า

รายได้ เพศ ระดับการศึกษากับระดับทักษะทางการเงิน

งานศึกษาเกี่ยวความสัมพันธ์ของระดับรายได้ของบุคคลและระดับทักษะทางการเงินในประเทศไทยโดย ทรรศนันทน์ ตรีอิทธิฤทธิกุล (2562) ซึ่งทำการศึกษาระดับทักษะทางการเงินของประชากรไทยที่มีอายุมากกว่า 20 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญด้วยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลมีผลต่อทักษะทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ วิศกรณ์ คีรีวรรณ (2558) ซึ่งได้ศึกษาการวัดระดับทักษะทางการเงินกับการมีส่วนร่วมในตลาดทุนในกลุ่มลูกค้าและผู้ให้บริการทางการเงินในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าระดับรายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับทักษะทางการเงินของบุคคลซึ่งมีรูปแบบความสัมพันธ์ที่มีความคล้ายคลึงกับเพศ การศึกษา และจำนวนใบอนุญาตทางการเงิน นอกจากนี้ งานศึกษาของ สยานนท์ สหุนันต์ (2561) ซึ่งทำการศึกษาพฤติกรรมการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยดุสิตธานี พัทยา โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 364 คน ผ่านการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคล

งานวิจัยในต่างประเทศที่ทำการศึกษาระดับทักษะทางการเงินของบุคคลตั้งแต่วัยกลางคนขึ้นไปในประเทศญี่ปุ่นและอเมริกา จำนวน 2,852 ตัวอย่าง โดย Shimizutani and Yamada (2020) พบว่าครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่อปีในระดับที่สูงมักจะมีระดับทักษะทางการเงินที่สูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ Clark et al. (2013) ซึ่งได้ทำการศึกษาความสำคัญของการให้ความรู้ทางการเงิน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5,162 คนในประเทศญี่ปุ่นผ่านการใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีระดับรายได้ต่อปีในระดับสูงมีโอกาสสูงที่จะมีระดับทักษะทางการเงินที่สูงกว่าบุคคลที่มีระดับรายได้ต่ำกว่า

OliverMărquez et al. (2023) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่กำหนดระดับความรู้ทางการเงินของชาวสเปนที่มีอายุระหว่าง 18-79 ปี ใน 17 ภูมิภาคของประเทศ โดยใช้ข้อมูลจาก SFC micro-database ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติก (Logit regression) ผลการศึกษาพบว่าเพศและระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้ทางการเงินของบุคคล กล่าวคือ บุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำมีแนวโน้มที่จะมีระดับความรู้ทางการเงินในระดับต่ำ ในขณะที่เพศหญิงถูกพบว่ามีระดับความรู้ทางการเงินโดยรวมต่ำกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Lusardi et al. (2010) ที่ทำการศึกษาระดับทักษะทางการเงินของคนวัยหนุ่มสาว โดยผลการศึกษาพบว่าเพศชายที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งครอบครัวมีการลงทุน

ในหุ้นและมีเงินออมสำหรับใช้ในวัยเกษียณมีแนวโน้มที่จะมีความรู้ทางด้านการกระจายความเสี่ยงในการลงทุนมากกว่าเพศหญิงซึ่งศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งครอบครัวไม่มีความมั่งคั่งทางการเงิน นอกจากนี้งานวิจัยของ West and Worthington (2017) ในประเทศออสเตรเลียยังสนับสนุนผลการศึกษาข้างต้น กล่าวคือ วัยรุ่น เพศหญิงและบุคคลที่มีระดับรายได้ต่ำมีความน่าจะเป็นที่จะมีระดับทักษะทางการเงินต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Xue et al. (2019) ที่ทำการศึกษาระดับทักษะทางการเงินของชาวออสเตรเลียที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป จำนวน 3,484 คน ด้วยวิธีการถดถอยลาสโซ่ (Lasso regression) ผลการศึกษาพบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงและเพศขายที่แต่งงานแล้วซึ่งมีระดับรายได้สูงมีความน่าจะเป็นที่จะมีระดับทักษะทางการเงินที่สูง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรไทยในปี พ.ศ. 2562 จำนวน 48,683,560 คน มีที่มาจากการสำรวจด้านจำนวนประชากรที่มีอายุระหว่าง 20 ปี ถึง 75 ปี ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่ถูกเลือกมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้สามารถสะท้อนคุณสมบัติการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรมในการสะท้อนถึงประชากรในภาพรวม ผู้วิจัยจึงได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) *ผู้ไม่มีหนี้สิน* (ในช่วง 6 เดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 โดยนับช่วงเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาคือตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 เป็นต้นไป) จำนวน 300 คน (2) *ผู้มีหนี้สินในระบบ* (ในช่วง 6 เดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19) จำนวน 300 คน และ (3) *ผู้มีหนี้สินนอกระบบ* (ในช่วง 6 เดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19) จำนวน 300 คน (โดยหากผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่มีหนี้นอกระบบพร้อมกับหนี้ในระบบให้นับเป็นผู้มีหนี้นอกระบบ) โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างสามารถกำหนดได้จากการคำนวณของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 5% ในกรณีที่ประชากรมีจำนวนแน่นอนตามสมการ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} = \frac{48{,}683{,}560}{1 + 48{,}683{,}560\ (0.05)^2} = 399.9967 \approx 400$$

การสุ่มตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ จะใช้การสุ่มแบบความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (ซึ่งดัดแปลงจากงานวิจัยของ สรา ชื่นโชคสันต์, และคณะ (2562)) โดยวิธีการแบ่งโควต้า (Quota Sampling) ตามระดับภูมิภาค ประกอบด้วยพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล และ 6 ภูมิภาคทั่วประเทศ ทั้งนี้ การดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภูมิภาค ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์การสุ่มตัวอย่างในมิติรายได้ที่ได้รับ (ซึ่งเป็นรายได้ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19) จำนวนทั้งสิ้น 900 ตัวอย่าง เพื่อให้ได้ตัวอย่างตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์การสุ่มตัวอย่างประชากรตามรายได้และสถานที่สำรวจ

สถานที่ในการสำรวจ	การกระจายตัวของมิติรายได้ (บาท/เดือน/บุคคล)	สัดส่วนขั้นต่ำ
(1) กรุงเทพมหานคร (240 ตัวอย่าง)	(1) 0 – 5,000	30.83%*
(2) ต่างจังหวัด (660 ตัวอย่าง) 2.1 เขตปริมณฑล ได้แก่ จังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร	(2) 5,001 – 10,000	33.52%*

สถานที่ในการสำรวจ	การกระจายตัวของมิติรายได้ (บาท/เดือน/บุคคล)	สัดส่วนขั้นต่ำ
2.2 แต่ละภูมิภาค ได้แก่	(3) 10,001 – 15,000	17.02%*
- ภาคเหนือ	(4) 15,001 – 30,000	13.91%*
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	(5) > 30,000	4.73%*
- ภาคตะวันออก	**รวม**	**100%**
- ภาคใต้		
- ภาคตะวันตก		
- ภาคกลาง		

ที่มา: *ตัวเลขจากข้อมูลรายได้ทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนใน พ.ศ. 2560 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานศึกษาชิ้นนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวมรวบข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 4 เดือน คือ ตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ. 2564 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2564 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1: การออกแบบสอบถาม

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research method) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaires) ในลักษณะการเก็บแบบสอบถามแบบกระดาษ (Paper base) โดยลักษณะของข้อคำถามในส่วนของการสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลด้านการกู้ยืมเงินที่ปรากฏในแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด ซึ่งได้พัฒนาข้อคำถามจากงานวิจัยของ Buddhawongsa et al. (2014) และ วิศกรณ์ คีรีวรรณ (2558)

ในส่วนของการวัดระดับทักษะทางการเงิน ซึ่งประกอบไปด้วยการวัด 3 ด้าน คือ ด้านทัศนคติทางการเงิน ด้านพฤติกรรมทางการเงิน และด้านความรู้ทางการเงิน ผู้วิจัยได้ใช้ข้อคำถามที่เป็นสากลจากหน่วยงาน OECD (2012) และได้รับการแปลข้อคำถามเป็นภาษาไทยโดยธนาคารแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2559 เพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการตีความข้อคำถามของกลุ่มตัวอย่าง โดยสามารถสรุปเนื้อหาของแบบสอบถามในด้านการวัดระดับทักษะทางการเงินตามตารางที่ 2 โดยลักษณะของการให้คะแนน คือ หากตอบถูกในข้อนั้นจะได้ 1 คะแนน และหากตอบผิด จะได้ 0 คะแนน

รูปแบบของเนื้อหาในข้อคำถามที่ใช้วัดทักษะทางการเงินจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การวัดทัศนคติทางการเงิน จะเป็นการวัดด้านแนวคิดในด้านการเงิน การกู้ยืมเงิน และการออมของระดับบุคคล

2. การวัดพฤติกรรมทางการเงิน จะเป็นการวัดด้านพฤติกรรมทางการเงิน เช่น การบริหารเงิน การกู้ยืมเงิน การออม และการวางแผนรายรับรายจ่าย

3. การวัดระดับความรู้ทางการเงิน จะเป็นการวัดทักษะของบุคคลในด้านการคำนวณ ความรู้ทางด้านการคำนวณดอกเบี้ย เงินเฟ้อ และความรู้ทั่วไปด้านการเงินและการเงินส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 รายละเอียดการให้คะแนนจากข้อคำถามชี้วัดระดับทักษะทางการเงินส่วนบุคคล

หัวข้อ	**จำนวนข้อ**	**คะแนน**		**ข้อคำถามในแบบสอบถาม**		
		สูงสุด	**ต่ำสุด**	**ส่วนที่ 1**	**ส่วนที่ 2**	**ส่วนที่ 3**
ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป	11	-	-	1-11	-	-
ข้อมูลเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินและการออมเงิน	4	-	-	13-16	-	-
ทัศนคติทางการเงิน	3	5	1	-	2,3,6	-
พฤติกรรมทางการเงิน	9	9	0	12,17	1,4,5,7,8,9,11	-
ความรู้ทางการเงิน	10	10	0	-	-	1-10
รวมทั้งสิ้น	**37**	**24**	**1**	**17**	**10**	**10**

ที่มา: ข้อคำถามจากคำถามการวัดทักษะทางการเงินของ OECD (2012) และแปลเป็นภาษาไทยโดยธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2559

ส่วนที่ 2: การทดสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านโครงสร้างของเนื้อหาและพิจารณาความถูกต้องชัดเจนของภาษาที่ใช้ ผู้วิจัยจึงจะนำแบบสอบถามไปทำการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency: IOC) โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน มีระดับความคิดเห็นในการประเมิน ดังนี้

ระดับคะแนน	**ระดับความคิดเห็น**
+1	คำถามสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของงานวิจัย
0	ไม่แน่ใจว่าคำถามสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของงานวิจัย
-1	คำถามไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของงานวิจัย

จากนั้น ผู้วิจัยจะนำผลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$IOC = \frac{\Sigma R}{N}$$

โดยที่ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

ΣR คือ ผลรวมของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

วิธีการแปลผล จากข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5-1.00 จะถูกคัดเลือดไว้ใช้ ส่วนข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 จะถูกพิจารณาปรับปรุงการตั้งคำถามใหม่ให้มีความชัดเจนมายิ่งขึ้น หากผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามในแบบสอบถามทั้งหมดมีค่าเกิน 0.5 จึงจะนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยการหาความสอดคล้องภายในของค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ตามวิธีการของ Cronbach (1970) ซึ่งพบว่าแบบสอบถามทุกข้อที่มีค่าความเชื่อมั่นในระดับสูง กล่าวคือ มีค่ามากกว่า 0.7 สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ ซึ่งก่อนการดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ยื่นขอรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยได้รับการรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมดังกล่าวตามกระบวนการพิจารณาของมหาวิทยาลัยบูรพาแล้ว จึงเริ่มดำเนินการในขั้นตอนการเก็บข้อมูลต่อไป

3.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน รวมถึง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้กับระดับทักษะทางการเงินส่วนบุคคล แสดงดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

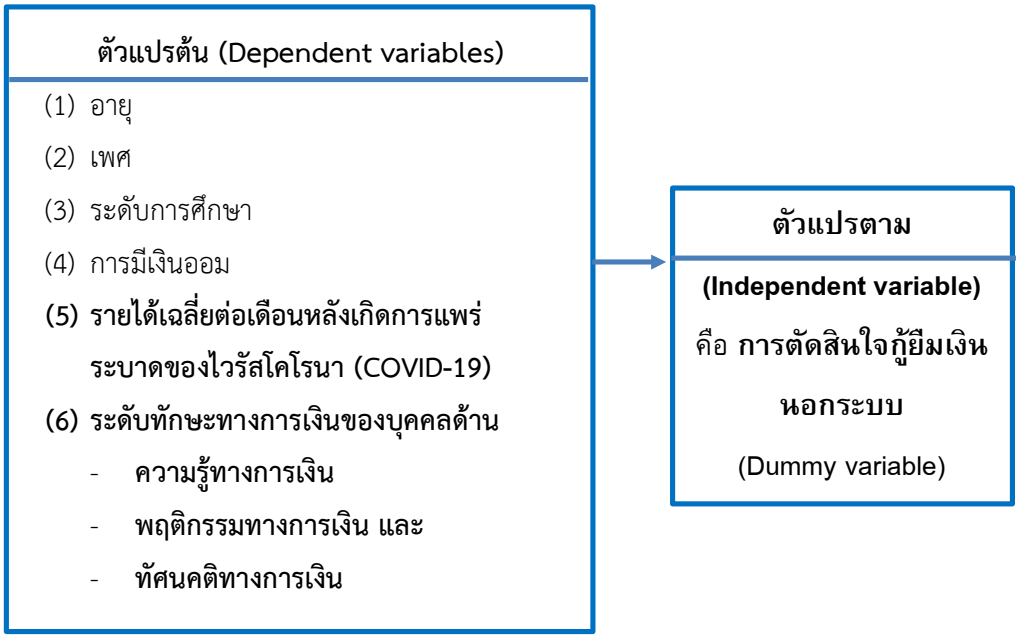

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (ต่อ)

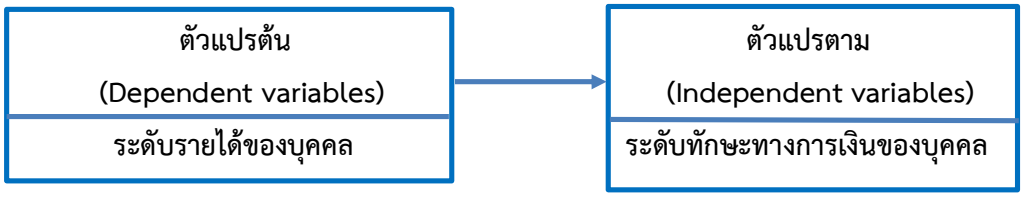

3.4 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรตามในสมการการทดสอบหา 1.) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ระดับรายได้ของบุคคล และระดับทักษะทางการเงินของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมนอกระบบ 2.) ความสัมพันธ์ของระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลและระดับทักษะทางการเงิน จึงกำหนดให้ตัวแปรตามประกอบด้วย 2 ตัวแปร ได้แก่ การกู้ยืมนอกระบบหลังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (informal_after) และ ระดับทักษะทางการเงินของบุคคล (literacy) ตามลำดับ และมีรายละเอียดของตัวแปรอธิบายดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 รายละเอียดของตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัย

ลักษณะตัวแปร	สัญลักษณ์	คำจำกัดความ	ประเภทของตัวแปร
ตัวแปรตาม	informal_after	บุคคลมีการกู้ยืมเงินนอกระบบในช่วงหลังจากการเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา โดย 0 = ไม่ได้กู้ยืมเงินนอกระบบ และ 1 = มีการกู้ยืมเงินนอกระบบ	dichotomous
ตัวแปรตาม	literacy	ระดับทักษะทางการเงินของบุคคล (0 ถึง 10 คะแนน)	continuous
ตัวแปรอธิบาย	gender	เพศ โดย 0 = เพศหญิง และ 1 = เพศชาย	dummy
ตัวแปรอธิบาย	*Education* never_attend primary lower_secondary upper_secondary vocational bachelor master	ระดับการศึกษา โดย 0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่ ไม่เคยเรียน ก่อนประถมศึกษา/ประถมศึกษา หรือเทียบเท่า มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. หรือเทียบเท่า อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี	dummy

ลักษณะตัวแปร	สัญลักษณ์	คำจำกัดความ	ประเภทของตัวแปร
ตัวแปรอธิบาย	age	อายุของบุคคล (ตั้งแต่ 20 ปี ถึง 75 ปี)	dummy
ตัวแปรอธิบาย	*Region* bangkok northern northeastern central western southern	ภูมิภาคที่อาศัยอยู่ โดย 0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่ กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคใต้	dummy
ตัวแปรอธิบาย	saving	มีการออมเงินในแต่ละเดือน โดย 0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่	dummy
ตัวแปรอธิบาย	income_after	ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท/เดือน)	continuous
ตัวแปรอธิบาย	income_change	ร้อยละการเพิ่มลดของรายได้ คำนวณจาก $\frac{\text{รายได้หลัง COVID19} - \text{รายได้ก่อน COVID19}}{\text{รายได้ก่อน COVID19}}$	continuous
ตัวแปรอธิบาย	attitude	ทัศนคติทางการเงิน (มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 5)	continuous
ตัวแปรอธิบาย	behave	พฤติกรรมทางการเงิน (มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 9)	continuous
ตัวแปรอธิบาย	literacy	ความรู้ทางการเงิน (มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 10)	continuous
ตัวแปรอธิบาย	*Effect* effect_0 effect_1 effect_2 effect_3 effect_4 effect_5 effect_6 effect_7	ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพหลัง COVID-19 โดย 0 = ไม่ใช่ และ 1 = ใช่ ไม่ได้รับผลกระทบ ถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง ถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน ถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย ถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย ปิดกิจการ ยอดขายลดลง ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น	dummy

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การให้คะแนนการวัดระดับทักษะทางการเงิน (Financial Literacy Score: FLS) ในงานศึกษาชิ้นนี้ได้ใช้รูปแบบการวัดของ OECD ซึ่งมีคะแนนเต็มทั้งสิ้นจำนวน 24 คะแนน โดยสามารถแบ่งรายละเอียดการให้คะแนนในแต่ละหมวด ดังแสดงในตารางที่ 4 กล่าวคือ หมวดทัศนคติทางการเงิน รวมคะแนนทั้งสิ้น 5 คะแนน หมวดพฤติกรรมทางการเงิน รวมคะแนนทั้งสิ้น 9 คะแนน และหมวดความรู้ทางการเงิน รวมคะแนนทั้งสิ้น 10 คะแนน โดยมีคะแนนรวมทุกหมวดเท่ากับ 24 คะแนน

ตารางที่ 4 รายละเอียดการให้คะแนนจากข้อคำถามการวัดทักษะทางการเงิน (FLS)

หมวด	คำถามส่วนที่	ข้อที่	คะแนนเต็ม	รวมคะแนน	% of FLS
ทัศนคติทางการเงิน	2	2	5	5 (ค่าเฉลี่ย)	20.8%
	2	3	5		
	2	6	5		
พฤติกรรมทางการเงิน	1	12	1	9	37.5%
	2	1	1		
	2	4	1		
	2	5	1		
	2	7	1		
	2	8	1		
	2	11	2		
	1	17	ตอบถูกทั้ง 2 ข้อ ได้ 1 คะแนน		
	2	9			
ความรู้ทางการเงิน	3	1-10	ข้อละ 1 คะแนน	10	41.7%
รวมทั้งสิ้น				**24**	**100%**

ที่มา: จากการรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัย

3.5.1 สถิติเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเบื้องต้นจะถูกนำมาใช้ในเพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างของทักษะทางการเงินของบุคคลในแต่ละกลุ่มการกู้ยืมในรูปแบบของความถี่ (Frequency) สัดส่วนหรือร้อยละ (Proportion) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ระดับคะแนนทักษะทางการเงินโดยรวมเพื่อที่จะสามารถ

นำไปสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีความเหมาะสมสำหรับการปรับปรุงหรือพัฒนาปัญหาดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

3.5.2 สถิติเชิงอนุมาน

ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมจากแบบสอบถามจะถูกนำมาตรวจสอบและวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรม STATA ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นสูงในกรณีที่ข้อมูลนั้นมีจำนวนมากและจำเป็นต้องเขียนโปรแกรมคำสั่งที่มีความซับซ้อนเพื่อทำการทำนายหาความสัมพันธ์ระหว่าง**ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)** ได้แก่ *ข้อมูลส่วนบุคคล* คือ อายุ เพศ ระดับการศึกษา *ปัจจัยด้านระดับรายได้* คือ ระดับรายได้ต่อเดือนของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากมีการแพร่ระบาดของ COVID-19 และ*ทักษะทางการเงิน* ได้แก่ “ความรู้ทางการเงิน (Financial Knowledge)” “พฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior)” และ “ทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitude)” และ**ตัวแปรตาม (Dependent Variable)** คือ ความน่าจะเป็นในการกู้ยืมเงินนอกระบบ (Probability of making an informal loan) ผ่านการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม รวมถึงพยากรณ์โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ที่บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยใช้ผลลัพธ์ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างในด้านทิศทางความสัมพันธ์และขนาดของความสัมพันธ์ในการอ้างอิงกลับสู่ประชากรโดยมีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบและแก้ไข (หรือลบ) รายการข้อมูลที่ไม่ถูกต้องออกไปจากชุดข้อมูล (Data cleaning) โดยจะทำการตรวจสอบปัญหาการกระจายตัวของข้อมูลว่าเป็นการกระจายตัวแบบ Normal Distribution หรือไม่ ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปร (Multicollinearity) โดยใช้วิธี Variance Inflation Factor (VIF) และตรวจสอบปัญหาความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity) โดยใช้วิธี Breusch-Pagan/ Cook-Weisberg Test ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression Analysis) เพื่อขจัดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการมีสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระมากกว่า 2 ตัวและปัญหาความแปรปรวนของค่าคลาดเคลื่อน (Error Term) ที่ได้จากการประมาณค่าพารามิเตอร์สมการถดถอยไม่เท่ากันในแต่ละช่วงของข้อมูลตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 2: ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ด้วยเทคนิควิเคราะห์ Probit Analysis เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้มีลักษณะของตัวแปรตามเป็นดัมมี่ (Dummy variable) ซึ่งตัวแปรตาม (Y) มี 2 ค่า ได้แก่ บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ (Y = 1) หรือ บุคคลไม่กู้ยืมเงินนอกระบบ (Y = 0) ซึ่งผู้วิจัยจะทำการปรับเพิ่ม/ลดตัวแปรควบคุม (Control variables) ในขั้นตอนการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจำนวน 3 ครั้ง เพื่อตรวจสอบและเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรและการมีนัยสำคัญทางสถิติ (Statistical significance) ของตัวแปรในแต่ละชุดข้อมูลดังกล่าว

ในการศึกษาความสัมพันธ์ของระดับความรู้ทางการเงินและระดับรายได้โดยมีตัวแปรอิสระ คือ ระดับ **รายได้ต่อเดือนของบุคคล** และตัวแปรตาม คือ **ระดับทักษะทางการเงิน** ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ Ordered Logistic Regression โดยการวัดความสัมพันธ์แบบแบ่งกลุ่มรายได้ออกเป็นช่วงชั้น 5 ลำดับ ได้แก่ ช่วงที่ 1: รายได้ 0 – 5,000 บาท/เดือน ช่วงที่ 2: รายได้ 5,001 – 10,000 บาท/เดือน ช่วงที่ 3: รายได้ 10,001 – 15,000 บาท/เดือน ช่วงที่ 4: รายได้ 15,001 – 30,000 บาท/เดือน และ ช่วงที่ 5: รายได้ มากกว่า 30,000 บาท/เดือน

ขั้นตอนที่ 3: เพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลลัพธ์ทางสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยเทคนิค Probit Analysis ผู้วิจัยจะทำการทดสอบความถูกต้องของวิธีดังกล่าวด้วยการทำ **Robustness Test** ด้วยเทคนิค Instrumental Variable Estimation with twostep approach เพื่อทำการยืนยันความน่าเชื่อถือด้านความเที่ยงตรงและแม่นยำของค่าประมาณการที่ได้จากการวิเคราะห์ดังกล่าว

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างซึ่งถูกรวบรวมผ่านแบบสอบถามอันเกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล การเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ของบุคคลในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และหลังเกิดการแพร่ระบาด และระดับทักษะทางการเงินส่วนบุคคลในงานศึกษาชิ้นนี้ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและประมวลผลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผ่านโปรแกรม STATA ซึ่งในบทนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกแนวทางการวิเคราะห์และการประมวลผลข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics)

4.1 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้นในรูปแบบของรูปภาพ กราฟ และตารางสรุปผล โดยมีข้อมูลอันประกอบด้วยความถี่ (Frequency) สัดส่วนหรือร้อยละ (Proportion) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของตัวแปรที่ทำการศึกษาในงานวิจัย

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปรที่ใช้ในงานศึกษาประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ของบุคคลก่อนและหลังการเกิดการแพร่กระจายของไวรัส COVID-19 รายจ่ายของบุคคลก่อนและหลังการเกิดการแพร่กระจายของไวรัส COVID-19 ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพหลังเกิดการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสในประเทศไทย พฤติกรรมการกู้ยืมเงินนอกระบบก่อนและหลังการเกิดการแพร่กระจายของไวรัสฯ พฤติกรรมการออมเงิน ทัศนคติทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน และการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือนของจำนวนข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 900 ตัวอย่าง ที่มีอายุระหว่าง 20 ปี ถึง 75 ปี

ตารางที่ 5 สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรหลักในการศึกษา

ตัวแปร	สัญลักษณ์	Minimum	Maximum	Mean	S.D.
1. เพศ	gender	0	1	0.4856	0.5001
2. อายุ	age	20	75	42.8278	13.8406
3. ระดับการศึกษา					
3.1 ไม่เคยเรียน	never_attend	0	1	0.0433	0.2037
3.2 ก่อนประถมศึกษา/ ประถมศึกษา หรือเทียบเท่า	primary	0	1	0.4900	0.5002
3.3 มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า	lower_secondary	0	1	0.1289	0.3353
3.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. หรือเทียบเท่า	upper_secondary	0	1	0.1156	0.3199
3.5 อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า	vocational	0	1	0.6556	0.2476
3.6 ปริญญาตรี หรือ เทียบเท่า	bachelor	0	1	0.1278	0.3340
3.7 สูงกว่าปริญญาตรี	master	0	1	0.0289	0.1676
5. รายได้ก่อน COVID-19	income_before	120	300,000	13,281.43	21,530.83
6. รายได้หลัง COVID-19	income_after	0	320,000	7,179.82	18,591.84
7. รายจ่ายก่อน COVID-19	expense_before	0	300,000	9,607.602	13,629.04
8. รายจ่ายหลัง COVID-19	expense_after	0	200,000	8,281.441	12,236.25
9. กู้ยืมนอกระบบก่อนเกิด COVID-19	informal_before	0	1	0.3333	0.4717
10. กู้ยืมนอกระบบหลังเกิด COVID-19	Informal_after	0	1	0.5667	0.4958
11. ผลกระทบต่อการประกอบอาชีพหลัง COVID-19					
11.1 ไม่ได้รับผลกระทบ	effect_0	0	1	0.0811	0.2732
11.2 ถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง	effect_1	0	1	0.1178	0.3225
11.3 ถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน	effect_2	0	1	0.1733	0.3787

ตัวแปร	สัญลักษณ์	Minimum	Maximum	Mean	S.D.
11.4 ถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย	effect_3	0	1	0.0289	0.1676
11.5 ถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย	effect_4	0	1	0.1578	0.3647
11.6 ปิดกิจการ	effect_5	0	1	0.1711	0.3768
11.7 ยอดขายลดลง	effect_6	0	1	0.2356	0.4246
11.8 ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น	effect_7	0	1	0.0344	0.1825
12. มีการออมเงินก่อนเกิด COVID-19	saving	0	1	0.4033	0.4908
13. ทัศนคติทางการเงิน	attitude	1.3333	5	3.4226	0.8377
14. พฤติกรรมทางการเงิน	behave	0	9	4.0578	1.5236
15. ความรู้ทางการเงิน	literacy	0	10	5.0222	2.0510
16. มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน	record	0	1	0.1322	0.3389

ที่มา: จากการคำนวณโดยผู้วิจัย

รูปที่ 2 เพศของกลุ่มตัวอย่าง

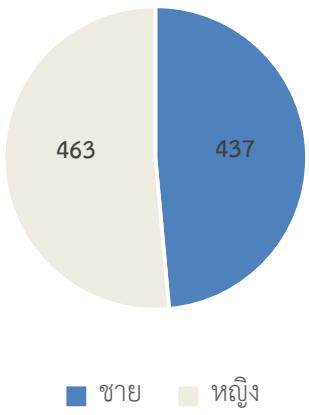

ข้อมูลแสดงความถี่ด้านเพศของกลุ่มตัวอย่าง แสดงในรูปที่ 2 พบว่าเป็นเพศชายจำนวน 437 คน (คิดเป็นร้อยละ 48.56) และเพศหญิงจำนวน 463 (คิดเป็นร้อยละ 51.44) โดยแบ่งเป็นช่วงอายุตามรูปที่ 3 คือ ช่วงอายุระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 186 คน อายุระหว่าง 30-39 ปี จำนวน 201 คน อายุ 40-49 ปี จำนวน 203 คน อายุ 50-59 ปี จำนวน 185 คน และอายุ 60-75 ปี จำนวน 125 คน

รูปที่ 3 ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 5 ช่วง

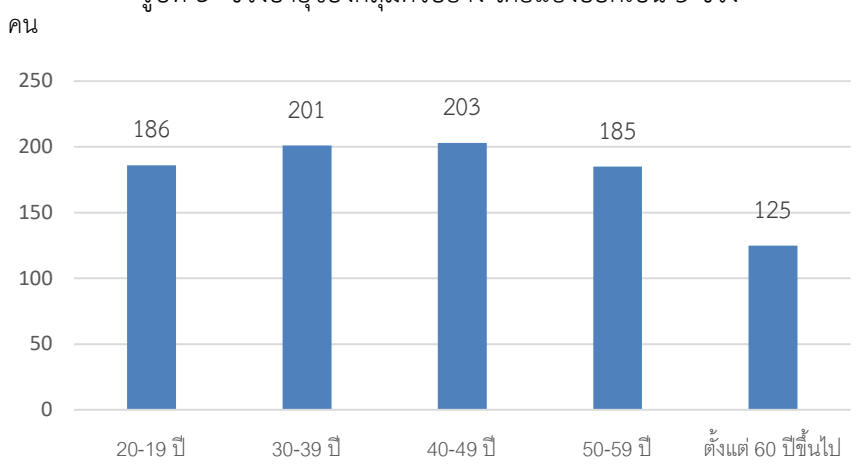

ตารางที่ 6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนในช่วงก่อนและหลังเกิด COVID-19

	ก่อนเกิด COVID-19	**หลังเกิด COVID-19**
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (ต่อคน)	13,281.43	7,179.82
รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน (ต่อคน)	9,607.60	8,281.44

ตารางที่ 6 แสดงระดับรายได้โดยรวมของกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีระดับที่ลดลงเมื่อเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในประเทศไทยจากระดับรายได้เฉลี่ย 13,281.43 บาท/เดือนในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดลดลงเหลือรายได้เฉลี่ยเพียง 7,179.82 บาท/เดือน (แสดงรายละเอียดเพิ่มเติมในรูปที่ 4) เมื่อคำนวณในหน่วยร้อยละ พบว่าระดับรายได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนแปลงลดลงร้อยละ 45.94 ภายหลังจากเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ในขณะที่รายจ่ายโดยเฉลี่ยลดลงเพียงเล็กน้อยจาก 9,607.602 บาท/เดือน เป็นระดับ 8,281.441 บาท/เดือนในช่วงก่อนและหลังการเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาตามลำดับ

รูปที่ 4 ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19

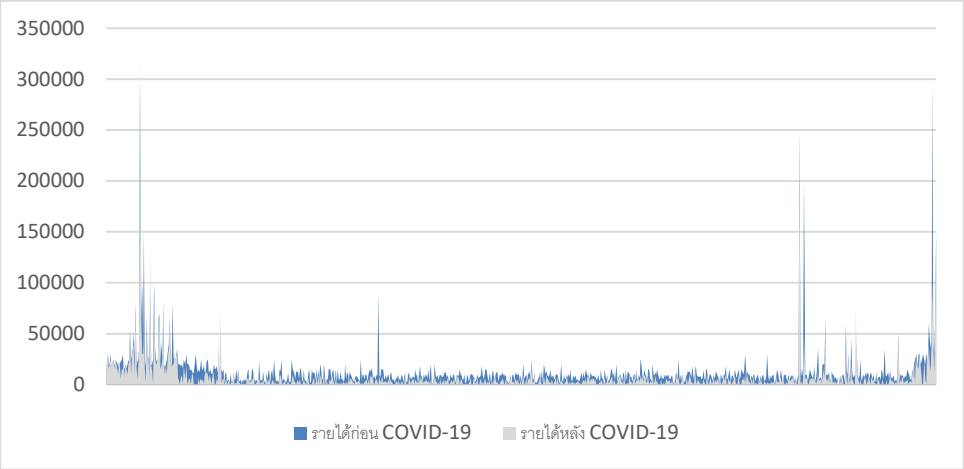

รูปที่ 4 แสดงระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 900 ตัวอย่าง ซึ่งแสดงโดยภาพรวมถึงระดับรายได้โดยเฉลี่ยของบุคคลในช่วงหลังเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาต่ำกว่าก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส

ตารางที่ 7 การกู้ยืมนอกระบบก่อนและหลังการเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา

	ก่อนเกิด VOID-19 (คน)	**หลังเกิด VOID-19 (คน)**
กู้นอกระบบ	300	510
กู้ในระบบหรือไม่กู้ยืม	600	390

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนตัวอย่างที่กู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงิน (กู้นอกระบบ) ในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ เท่ากับ 300 คน เพิ่มสูงขึ้นเป็น 510 คน (จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 900 คน) ในช่วงหลังจากเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา โดยสามารถคำนวณค่าเฉลี่ยของการกู้ยืมนอกระบบของกลุ่มตัวอย่างในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสเท่ากับ 0.3333 และเพิ่มสูงขึ้นเป็น 0.5667 ภายหลังจากมีการแพร่ระบาดดังกล่าว

เมื่อพิจารณาข้อมูลซึ่งแสดงในรูปที่ 5 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาที่ส่งผลให้ไม่มีรายได้ในช่วงที่ตอบแบบสอบถาม โดยร้อยละ 19.22 เป็นผู้ที่ไม่มีรายได้ (หรือรายได้เท่ากับ 0 บาท/เดือน) ในขณะที่ร้อยละ 80.78 ของกลุ่มตัวอย่างมีรายได้มากกว่า 0 บาท/เดือน

รูปที่ 5 ร้อยละของผู้ที่มีรายได้เท่ากับ 0 บาท/เดือน หลังเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 (ในช่วงที่มีการเก็บข้อมูล)

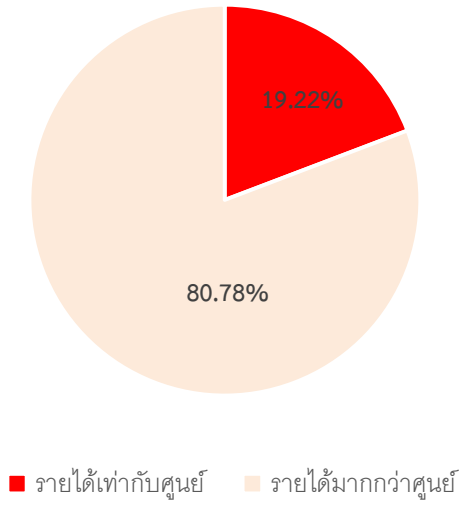

รูปที่ 6 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่มีเงินออมในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19

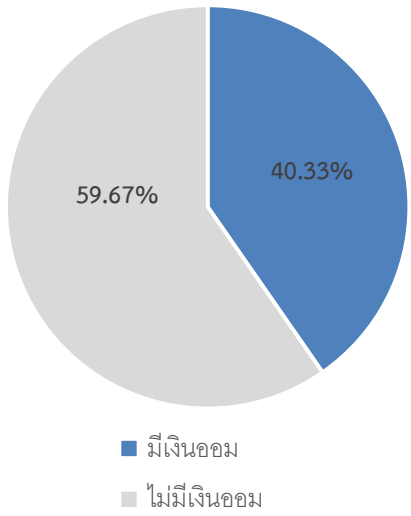

รูปที่ 6 แสดงจำนวนร้อยละของผู้มีเงินออมก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีจำนวน 363 คนมีเงินออม (คิดเป็น 40.33%) ในขณะที่ผู้ที่ไม่มีเงินออมในช่วงเวลาเดียวกันมีจำนวนสูงถึง 537 คน (คิดเป็น 59.67%)

4.2 ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน

ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

4.2.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างซึ่งถูกรวบรวมผ่านแบบสอบถามอันเกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคล การเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ของบุคคลในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และหลังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ โดยผู้วิจัยได้แสดงผลการผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบหลัง COVID-19 ในตารางที่ 8 ถึงตารางที่ 10 โดย

- ตารางที่ 8 แสดงตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่ 1 และ 2

- ตารางที่ 9 แสดงตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่ 3

- ตารางที่ 10 ตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่ 4

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบหลัง COVID-19 (วัตถุประสงค์การศึกษาที่ 1 และ 2)

	informal_ after	gender	age	never_ attend	primary	lower_ second	upper_ second	vocational	bachelor	master	saving	income_ change
informal_after	1.0000											
gender	-0.0253	1.0000										
age	-0.0571	0.0597	1.0000									
never_attend	0.0099	0.0553	0.0378	1.0000								
primary	0.1799	-0.0228	-0.0045	-0.2086	1.0000							
lower_ second	0.0419	-0.0619	-0.0563	-0.0819	-0.3770	1.0000						
upper_second	0.0496	0.0244	0.0005	-0.0769	-0.3543	-0.1390	1.0000					
vocational	-0.1126	-0.0148	0.0539	-0.0564	-0.2596	-0.1019	-0.0957	1.0000				
bachelor	-0.2093	0.0344	-0.0147	-0.0815	-0.3752	-0.1472	-0.1383	-0.1014	1.0000			
master	-0.1437	0.0315	0.0290	-0.0367	-0.1691	-0.0663	-0.0623	-0.0457	-0.0660	1.0000		
saving	-0.2774	0.0396	0.0274	-0.0971	-0.1852	-0.0594	0.0004	0.0476	0.2823	0.1557	1.0000	
income_change	-0.1022	-0.0068	-0.0119	0.0029	-0.0600	-0.0410	-0.0163	-0.0071	0.0962	0.1076	0.0676	1.0000
effect_1	0.0065	-0.0515	-0.0234	-0.0439	0.0073	0.0343	0.0081	0.0146	-0.0263	-0.0219	-0.0053	0.1223
effect_2	0.0569	-0.0044	-0.0075	0.0467	0.0268	0.0341	-0.0370	0.0448	-0.0610	-0.0790	-0.1012	-0.0477
effect_3	0.0170	-0.0348	0.0237	-0.0041	0.0698	-0.0267	-0.0001	-0.0189	-0.0461	-0.0297	0.0340	-0.0270

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบหลัง COVID-19 (ต่อ)

	informal_after	gender	age	never_attend	primary	lower_second	upper_second	vocational	bachelor	master	saving	income_change
effect_4	0.0648	-0.0424	-0.0105	0.0276	0.0391	0.0700	0.0152	-0.0407	-0.0926	-0.0747	-0.0949	-0.1325
effect_5	0.0639	0.0190	-0.0253	-0.0098	0.0681	0.0101	0.0203	-0.0250	-0.0855	-0.0431	-0.0789	-0.1116
effect_6	0.0046	0.0160	-0.0016	-0.0281	0.0059	-0.0338	0.0041	-0.0307	0.0777	-0.0332	0.0720	0.0223
effect_7	-0.0193	0.0359	-0.0179	0.0496	-0.0145	-0.0181	0.0651	-0.0500	-0.0358	0.0402	0.0558	0.0036

	effect_1	effect_2	effect_3	effect_4	effect_5	effect_6	effect_7
effect_1	1.0000						
effect_2	-0.1673	1.0000					
effect_3	-0.0630	-0.0790	1.0000				
effect_4	-0.1581	-0.1982	-0.0747	1.0000			
effect_5	-0.1660	-0.2080	-0.0784	-0.1967	1.0000		
effect_6	-0.2028	-0.2542	-0.0957	-0.2403	-0.2522	1.0000	
effect_7	-0.0690	-0.0865	-0.0326	-0.0817	-0.0696	-0.1048	1.0000

ที่มา: จากการประมวลผลโดยโปรแกรม STATA

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบหลัง COVID-19 (วัตถุประสงค์การศึกษาที่ 3)

	informal_after	gender	never_attend	primary	lower_second	upper_second	vocational	bachelor	master	income_after	northern	north eastern	central	western
informal_after	1.0000													
gender	-0.0253	1.0000												
never_attend	0.0099	0.0553	1.0000											
primary	0.1799	-0.0228	-0.2086	1.0000										
lower_ second	0.0419	-0.0619	-0.0819	-0.3770	1.0000									
upper_second	0.0496	0.0244	-0.0769	-0.3543	-0.1390	1.0000								
vocational	-0.1126	-0.0148	-0.0564	-0.2596	-0.1019	-0.0957	1.0000							
bachelor	-0.2093	0.0344	-0.0815	-0.3752	-0.1472	-0.1383	-0.1014	1.0000						
master	-0.1437	0.0315	-0.0367	-0.1691	-0.0663	-0.0623	-0.0457	-0.0660	1.0000					
income_after	-0.2132	0.0587	-0.0454	-0.2114	-0.0759	-0.0504	0.0287	0.2342	0.4251	1.0000				
northern	0.0254	-0.0046	0.0071	-0.0065	0.0297	0.0232	0.0082	-0.0502	-0.0050	-0.0516	1.0000			
northeastern	0.0742	-0.1095	0.0157	0.0539	0.0513	-0.0337	-0.0472	-0.0665	-0.0161	-0.0518	-0.0741	1.0000		
central	0.1067	0.0170	0.0195	0.1025	-0.0382	0.0683	-0.0848	-0.0955	-0.0680	-0.0620	-0.1060	-0.1688	1.0000	
western	0.0274	-0.0239	0.1327	-0.0257	-0.0221	0.0219	0.0200	-0.0393	-0.0336	-0.0318	-0.0421	-0.0670	-0.0959	1.0000
southern	-0.0089	-0.0363	-0.0227	0.0495	0.0760	0.0092	0.0290	-0.1094	-0.1144	-0.1538	-0.1431	-0.2279	-0.3259	-0.1294
bangkok	-0.1711	0.0780	-0.0542	-0.1961	-0.1136	-0.0635	0.0986	0.3159	0.2242	0.2591	-0.1097	-0.1747	-0.2499	-0.0992

ตารางที่ 9 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบหลัง COVID-19 (วัตถุประสงค์การศึกษาที่ 3) (ต่อ)

	informal_after	gender	never_attend	primary	lower_second	upper_second	vocational	bachelor	master	income_after	northern	north eastern	central	western
literacy	-0.0846	0.0220	-0.1647	-0.2611	-0.0770	0.0758	0.1176	0.2930	0.2311	0.2636	0.0134	0.0051	-0.0218	-0.0742
attitude	-0.0550	-0.0549	-0.0770	-0.0080	0.0131	-0.0233	-0.0175	0.0599	0.0424	0.1048	-0.0101	0.0253	-0.0222	-0.0632
behave	-0.2908	0.0697	-0.0833	-0.2050	-0.0777	-0.0046	0.0872	0.2805	0.1895	0.3082	-0.0755	-0.0463	-0.0574	-0.0928

	southern	bangkok	literacy	attitude	behave
southern	1.0000				
bangkok	-0.3374	1.0000			
literacy	-0.1202	0.1608	1.0000		
attitude	-0.0640	0.0695	0.1469	1.0000	
behave	-0.0917	0.3057	0.2829	0.2405	1.0000

ที่มา: จากการประมวลผลโดยโปรแกรม STATA

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและระดับทักษะทางการเงิน (วัตถุประสงค์การศึกษาที่ 4)

	literacy	income_ before	saving	gender	age	never_ attend	primary	lower_ second	upper_ second	vocational	bachelor	master
literacy	1.0000											
income_before	0.2944	1.0000										
saving	0.2441	0.2265	1.0000									
gender	0.0220	0.0945	0.0396	1.0000								
age	0.0691	0.0269	0.0274	0.0597	1.0000							
never_attend	-0.1647	-0.0586	-0.0971	0.0553	0.0378	1.0000						
primary	-0.2611	-0.2229	-0.1852	-0.0228	-0.0045	-0.2086	1.0000					
lower_ second	-0.0770	-0.0803	-0.0594	-0.0619	-0.0563	-0.0819	-0.3770	1.0000				
upper_second	0.0758	-0.0323	0.0004	0.0244	0.0005	-0.0769	-0.3543	-0.1390	1.0000			
vocational	0.1176	0.0466	0.0476	-0.0148	0.0539	-0.0564	-0.2596	-0.1019	-0.0957	1.0000		
bachelor	0.2930	0.2591	0.2823	0.0344	-0.0147	-0.0815	-0.3752	-0.1472	-0.1383	-0.1014	1.0000	
master	0.2311	0.3735	0.1557	0.0315	0.0290	-0.0367	-0.1691	-0.0663	-0.0623	-0.0457	-0.0660	1.0000

ที่มา: จากการประมวลผลโดยโปรแกรม STATA

4.2.2 การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Measures of Collinearity)

ปัญหาความสัมพันธ์สูงระหว่างตัวแปรพยากรณ์ (Collinearity) จำนวน 2 ตัว หรือมากกว่า (Multicollinearity) สามารถก่อให้เกิดปัญหาการแปลผลการวิเคราะห์การถดถอยที่บิดเบือนไปจากความเป็นจริงที่ควรจะเป็นซึ่งอาจทำให้ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวไม่สามารถเชื่อมั่นได้ (อุทัยวรรณ สายพัฒนะและฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, 2547) ผู้วิจัยจึงทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระโดยใช้ค่าสถิติ Variance Inflation Factor (VIF) ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ในงานศึกษาชิ้นนี้ โดยถ้าหากค่า VIF มีค่าตั้งแต่ 10 ขึ้นไปจะแสดงให้เห็นถึงปัญหาการมีความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรอิสระ

ตารางที่ 11 ผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (กรณีตัวแปรพยากรณ์หลักคือการเปลี่ยนแปลงรายได้ก่อนและหลัง COVID-19) เมื่อตัวแปรตามคือการกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน

ตัวแปรอิสระ	VIF
เพศ (gender)	1.02
อายุ (age)	1.02
ไม่เคยเรียน (never_attend)	1.06
มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า (lower_second)	1.11
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือเทียบเท่า (upper_second)	1.10
อนุปริญญา/ปวส./ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational)	1.11
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า (bachelor)	1.36
สูงกว่าปริญญาตรี (master)	1.29
มีการออมเงิน (saving)	1.17
การเปลี่ยนแปลงรายได้ก่อนและหลัง COVID-19 (income_change)	1.15
ถูกพักงาน โดยได้รับเงินเดือนน้อยลง (effect_1)	2.63
ถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน (effect_2)	3.39
ถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย (effect_3)	1.50
ถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย (effect_4)	3.36
เลิกขาย/ปิดกิจการ (effect_5)	3.40
ยอดขายลดน้อยลง (effect_6)	3.71
ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น (effect_7)	1.50
Mean VIF	**1.78**

ที่มา: จากการประมวลผลโดยโปรแกรม STATA

ตารางที่ 12 ผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (กรณีตัวแปรพยากรณ์หลักคือระดับทักษะทางการเงิน) เมื่อตัวแปรตามคือการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน

ตัวแปรอิสระ	**VIF**
เพศ (gender)	1.04
ไม่เคยเรียน (never_attend)	1.08
มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า (lower_second)	1.11
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือเทียบเท่า (upper_second)	1.13
อนุปริญญา/ปวส./ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational)	1.16
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า (bachelor)	1.51
สูงกว่าปริญญาตรี (master)	1.44
ภาคเหนือ (northern)	1.37
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (northeastern)	1.81
ภาคกลาง (central)	2.30
ภาคตะวันออก (eastern)	1.33
ภาคตะวันตก (western)	2.75
ภาคใต้ (southern)	2.52
ทัศนคติทางการเงิน (attitude)	1.09
พฤติกรรมทางการเงิน (behave)	1.33
ทักษะทางการเงิน (literacy)	1.33
Mean VIF	**1.51**

ที่มา: จากการประมวลผลโดยโปรแกรม STATA

ตารางที่ 13 ผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (กรณีตัวแปรพยากรณ์หลักคือระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลก่อนเกิด COVID-19) เมื่อตัวแปรตามคือระดับทักษะทางการเงิน

ตัวแปรอิสระ	**VIF**
เพศ (gender)	1.02
อายุ (age)	1.01
ไม่เคยเรียน (never_attend)	1.05
มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า (lower_second)	1.10
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือเทียบเท่า (upper_second)	1.10
อนุปริญญา/ปวส./ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational)	1.08

ตารางที่ 13 ผลการทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (กรณีตัวแปรพยากรณ์หลักคือระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลก่อนเกิด COVID-19) เมื่อตัวแปรตามคือระดับทักษะทางการเงิน (ต่อ)

ตัวแปรอิสระ	VIF
ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า (bachelor)	1.31
สูงกว่าปริญญาตรี (master)	1.26
มีการออมเงิน (saving)	1.15
รายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนเกิด COVID-19 (income_before)	1.32
Mean VIF	**1.14**

ที่มา: จากการประมวลผลโดยโปรแกรม STATA

ตารางที่ 11, 12 และ 13 แสดงให้เห็นค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 5 จึงสามารถสรุปได้ว่าตัวแปรอิสระตัวใดตัวหนึ่งไม่มีความสัมพันธ์กันเองจนกระทั่งอยู่ในระดับที่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ซึ่งมีการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบเป็นตัวแปรตาม

4.2.3 การวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิท (Probit Regression Analysis)

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทออกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์กรณีที่ตัวแปรตามคือการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบและตัวแปรอธิบายคือปัจจัยส่วนบุคคลและระดับรายได้หลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 และ 2)

ส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์กรณีที่ตัวแปรตามคือการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบและตัวแปรอธิบายคือทักษะทางการเงิน ทัศนคติทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงิน (วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3)

ส่วนที่ 3 เป็นการทดสอบภาวะสารูปสนิทดี (The Goodness of Fit) ด้วยวิธี linktest และวิธี Pearson $\mathcal{X}^2$ goodness-of-fit test

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดให้ตัวแปรตามคือ การตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยจะมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อบุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ และจะมีค่าเท่ากับ 0 เมื่อบุคคลกู้ยืมจากในระบบหรือไม่มีการกู้ยืมเงิน ซึ่งเป็นลักษณะของ dichotomous ซึ่งค่าของตัวแปรตามมีเพียงแค่ 2 ค่า โดยผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทสามารถแสดงได้ดังนี้

1) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนหลัง COVID-19 (ตัวแปรอิสระ) กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ (ตัวแปรตาม)

สมมติฐานที่ 1: ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

สมมติฐานที่ 2: รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลมีผลกระทบทางลบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (หลัง COVID-19) กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

สมการการวิเคราะห์ $informal_{after} = \alpha_0 + \alpha_1\, gender_i + \alpha_2\, age_i + \alpha_3 never_attend_i + \alpha_4\, lower_second_i + \alpha_5\, upper_second_i + \alpha_6 vocational_i + \alpha_7\, bachelor_i + \alpha_8\, master_i + \alpha_9\, saving_i + \alpha_{10}\, income_after_i + \alpha_{12} income_change_i + \alpha_{13}\, effect_1_i + \alpha_{14}\, effect_2_i + \alpha_{15}\, effect_3_i + \alpha_{16}\, effect_4_i + \alpha_{17} effect_5_i + \alpha_{18}\, effect_6_i + \alpha_{19}\, effect_7_i + \varepsilon_i$

Independent variables	Coefficients (p-values)	Coefficients (p-values)	Coefficients (p-values)
	Model 1	Model 2	Model 3
gender	-0.0203	-0.0328	-0.0208
	(0.821)	(0.713)	(0.815)
age	-0.0034	-0.0044	-0.0032
	(0.300)	(0.174)	(0.312)
never_attend	-0.2165	-0.2429	
	(0.321)	(0.264)	
lower_ second	-0.1137	-0.1030	
	(0.401)	(0.445)	
upper_second	0.0071	-0.0150	
	(0.961)	(0.916)	
vocational	-0.6203**	-0.6883***	
	(0.001)	(0.000)	
bachelor	-0.5410***	-0.6729***	
	(0.000)	(0.000)	
master	-0.6495	-0.9676**	
	(0.063)	(0.003)	

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (หลัง COVID-19) กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ (ต่อ)

Independent variables	Coefficients (p-values)	Coefficients (p-values)	Coefficients (p-values)
	Model 1	Model 2	Model 3
saving	-0.5302***	-0.5501***	-0.6183***
	(0.000)	(0.000)	(0.000)
income_after	-0.0000128*	-0.0000158**	-0.0000129*
	(0.039)	(0.009)	(0.030)
income_change	-0.0003	-0.0005	-0.0002
	(0.743)	(0.496)	(0.778)
effect_1	0.7503**		0.9988***
	(0.002)		(0.000)
effect_2	0.8130**		1.0524***
	(0.001)		(0.000)
effect_3	0.7894*		1.1243***
	(0.017)		(0.000)
effect_4	0.7778**		1.0609***
	(0.001)		(0.000)
effect_5	0.7887**		1.0653***
	(0.001)		(0.000)
effect_6	0.8040***		1.0346***
	(0.000)		(0.000)
effect_7	0.5891		0.8826**
	(0.060)		(0.003)

ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ การตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยที่ N = 900

ค่า p-values ถูกแสดงในวงเล็บด้านล่างค่า coefficient

* คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Statistically significant)

** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Highly significant)

*** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (Very highly significant)

โดย gender คือ เพศ

age คือ อายุ

never_attend คือ ไม่เคยเรียน

lower_ second	คือ	มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า
upper_second	คือ	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. หรือเทียบเท่า
vocational	คือ	อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า
bachelor	คือ	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า
master	คือ	สูงกว่าปริญญาตรี
saving	คือ	การมีการออมเงินเข้าบัญชีธนาคารประเภทเงินฝากออมทรัพย์/เงินฝากประจำ/การออมเงินในรูปแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่น ๆ ในแต่ละเดือนที่ช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา
income_after	คือ	รายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ของเชื้อ COVID-19
income_change	คือ	รายได้ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเปรียบเทียบช่วงก่อนและหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19
effect_1	คือ	ถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง
effect_2	คือ	ถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน
effect_3	คือ	ถูกเลิกจ้าง/ ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย
effect_4	คือ	ถูกเลิกจ้าง/ ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย
effect_5	คือ	ปิดกิจการ
effect_6	คือ	ยอดขายลดลง
effect_7	คือ	ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น

ตารางที่ 14 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคลและตัวแปรรายได้เฉลี่ยสุทธิต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน โดยค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้ในงานศึกษานี้คือน้อยกว่า 0.05

ผลการทดสอบโดยวิเคราะห์จากสมการหลักคือ Model 1 พบว่า ระดับการศึกษาอนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational) และระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (bachelor) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 99% โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.6203 และ 0.5410 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่พบว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะเลือกกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินนอกระบบลดลงโดย Khoi et al. (2013) และ Johar and Rammohan (2011) ในขณะที่การมีเงินออมเข้าบัญชีธนาคารประเภทเงินฝากออมทรัพย์/เงินฝากประจำ/การออมเงินในรูปแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่น ๆ ในแต่ละเดือนที่ช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาด

ของเชื้อไวรัสโคโรนา (saving) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 99% โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.5302 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fenwick and Lyne (1998); Bhaumik (2008); และ Pinitjitsamut and Suwanprasert (2022)

ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นปัจจัยในงานศึกษาชิ้นนี้ซึ่งถูกพบว่ามีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจกู้ยืมนอกระบบของบุคคลในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือ เมื่อระดับรายได้ต่อเดือนของบุคคลลดลงจะส่งผลให้เกิดความน่าจะเป็นที่บุคคลจะตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบเพิ่มสูงขึ้นที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khoi et al. (2013)

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทในตารางที่ 14 ยังแสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในด้านยอดขายที่ลดลง (effect_6) มีความสัมพันธ์ต่อการที่บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับสูงมาก (p-value < 0.001) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.8040 ในขณะที่การถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง (effect_1) การถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน (effect_2) การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย (effect_4) และการปิดกิจการ (effect_5) ถูกพบว่าเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 99% โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.7503, 0.8130, 0.7778 และ 0.7887 ตามลำดับ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในด้านการถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย (effect_3) มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจกู้ยืมนอกระบบหลังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยผลการศึกษาในตารางที่ 14 ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างร้อยละการเพิ่มลดรายได้เมื่อเปรียบเทียบรายได้ก่อนและหลังโควิด-19 (income_change)

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลัง COVID-19 กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาด้านการถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง การถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย การปิดกิจการ และยอดขายที่ลดลง ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ ได้แก่ ระดับการศึกษาอนุปริญญา/ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า การมีเงินออม และระดับรายได้ต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส

ผลการทำ Robustness Test ด้วยวิธี Instrumental Variable Estimation with twostep approach ในตารางที่ 15 พบว่าตัวแปรการมีเงินออม (saving) เข้าบัญชีธนาคารประเภทเงินฝากออมทรัพย์/

เงินฝากประจำ/การออมเงินในรูปแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่น ๆ ในแต่ละเดือนที่ช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (saving) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 99% โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 1.1825

ปัจจัยระดับการศึกษาอนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า (vocational) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 99% โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.5233 ในขณะที่ปัจจัยด้านการถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง (effect_1) การถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน (effect_2) การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย (effect_4) และการปิดกิจการ (effect_5) และยอดขายที่ลดลง (effect_6) มีความสัมพันธ์ต่อการที่บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 99% โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.6843, 0.6951, 0.6708, 0.6863 และ 0.7672 ตามลำดับ และ ปัจจัยด้านถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย (effect_3) มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจกู้ยืมนอกระบบหลังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.8263

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 ด้วยวิธี Instrumental Variable Estimation with twostep approach

Variables	**Coefficients**	**p-values**
saving	-1.1825***	0.000
gender	-0.0066	0.943
age	-0.0029	0.384
never_attend	-0.3106	0.175
lower_ second	-0.0947	0.501
upper_second	0.0637	0.672
vocational	-0.5233**	0.008
bachelor	-0.2816	0.108
master	-0.3629	0.320
net_income	-0.0000121	0.055
income_change	-0.0003	0.732
effect_1	0.6843**	0.007
effect_2	0.6951**	0.005
effect_3	0.8263*	0.017
effect_4	0.6708**	0.008

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 ด้วยวิธี Instrumental Variable Estimation with twostep approach (ต่อ)

Variables	Coefficients	p-values
effect_5	0.6863**	0.006
effect_6	0.7672**	0.001
effect_7	0.6270	0.054

Wald test of exogeneity: chi2(1) = 13.83 Prob > chi2 = 0.0002

ตัวแปรในการทดสอบด้วยวิธี IV ในตารางข้างต้น ใช้ตัวแปรรายได้สุทธิ (net_income) เพื่อเป็นตัวแทนรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาด (income_after) ตามเงื่อนไขการทดสอบ

* คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Statistically significant)

** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Highly significant) และ

*** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (Very highly significant)

ด้านล่างของตารางที่ 15 แสดงค่าสถิติทดสอบของวอลด์ (Wald test of exogeneity) ซึ่งค่า 0.0002 เป็นระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการทดสอบด้วยวิธี Instrumental Variable Estimation มีความเหมาะสม

สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 จากตารางที่ 15 ด้วยวิธี Instrumental Variable Estimation with twostep approach เพื่อยืนยันผลการทดสอบด้วยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของตารางที่ 14 พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ ได้แก่ ปัจจัยด้านการถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง การถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย การปิดกิจการ และยอดขายที่ลดลง ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ ได้แก่ ระดับการศึกษาอนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า และการมีการออมเงินในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา

2) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับทักษะทางการเงิน ทัศนคติทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน (ตัวแปรอิสระ) และการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ (ตัวแปรตาม)

สมมติฐานที่ 3: ระดับความรู้ทางการเงินของบุคคลมีผลกระทบทางลบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

สมมติฐานที่ 4: พฤติกรรมทางการเงินของบุคคลมีผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

สมมติฐานที่ 5: ทัศนคติทางการเงินของบุคคลมีผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินของบุคคล พฤติกรรมทางการเงินและทัศนคติทางการเงิน กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ

สมการการวิเคราะห์ $informal_{after} = \alpha_0 + \alpha_1\, gender_i + \alpha_2 never_attend_i$
$+\alpha_3\, lower_second_i + \alpha_4\, upper_second_i + \alpha_5 vocational_i + \alpha_6\, bachelor_i + \alpha_7\, master_i$
$+\alpha_8\, income_after_i + \alpha_9\, northern_i + \alpha_{10}\, northeastern_i + \alpha_{11}\, central_i + \alpha_{12}\, western_i$
$+\alpha_{13}\, southern_i + \alpha_{14}\, bangkok_i + \alpha_{15}\, literacy_i + \alpha_{16}\, attitude_i + \alpha_{17}\, behave_i + \varepsilon_i$

Independent variables	Coefficients (p-values)	Coefficients (p-values)	Coefficients (p-values)
	Model 1	Model 2	Model 3
gender	0.0094	-0.0021	
	(0.917)	(0.981)	
never_attend	-0.2051	-0.1726	-0.1835
	(0.354)	(0.433)	(0.403)
lower_ second	-0.0740	-0.0985	-0.1041
	(0.588)	(0.467)	(0.442)
upper_second	-0.0331	-0.0403	-0.0539
	(0.820)	(0.780)	(0.709)
vocational	-0.6320**	-0.6826***	-0.7350***
	(0.001)	(0.000)	(0.000)
bachelor	-0.5820**	-0.6134***	-0.8116***
	(0.001)	(0.000)	(0.000)
master	-0.7560*	-0.7691*	-1.2530***
	(0.043)	(0.035)	(0.000)
income_after	-0.0000223***	-0.000021***	
	(0.000)	(0.000)	
northern	0.0155		
	(0.950)		
northeastern	0.2463		
	(0.209)		
central	0.2503		
	(0.145)		

ตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินของบุคคล พฤติกรรมทางการเงินและทัศนคติทางการเงิน กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ (ต่อ)

Independent variables	Coefficients (p-values)	Coefficients (p-values)	Coefficients (p-values)
	Model 1	Model 2	Model 3
western	0.1238		
	(0.648)		
southern	-0.0687		
	(0.666)		
bangkok	0.0800		
	(0.657)		
literacy	-0.0583*	-0.0623*	-0.0557*
	(0.020)	(0.012)	(0.024)
attitude	-0.0093	-0.0058	-0.0020
	(0.867)	(0.917)	(0.971)
behave	-0.1918***	-0.1896***	-0.2083***
	(0.000)	(0.000)	(0.000)

ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ การตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยที่ N = 900

ค่า p-values ถูกแสดงในวงเล็บด้านล่างค่า coefficient

* คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Statistically significant)

** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Highly significant)

*** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (Very highly significant)

โดย	gender	คือ	เพศ
	never_attend	คือ	ไม่เคยเรียน
	lower_ second	คือ	มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า
	upper_second	คือ	มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. หรือเทียบเท่า
	vocational	คือ	อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า
	bachelor	คือ	ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า
	master	คือ	สูงกว่าปริญญาตรี
	income_after	คือ	รายได้หลัง COVID-19
	northern	คือ	ภาคเหนือ

northeastern	คือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
central	คือ	ภาคกลาง
western	คือ	ภาคตะวันตก
southern	คือ	ภาคใต้
bangkok	คือ	กรุงเทพมหานคร
literacy	คือ	ระดับความรู้ทางการเงิน
attitude	คือ	ทัศนตคิทางการเงิน
behave	คือ	พฤติกรรมทางการเงิน

ตารางที่ 16 แสดงผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินของบุคคล พฤติกรรมทางการเงินและทัศนคติทางการเงินต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบสถาบันการเงิน โดยเมื่อดูผลการวิเคราะห์จากสมการหลักคือ Model 1 พบว่าตัวแปรการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า และระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบของบุคคลอย่างมีนัยสำคัญจากการทดสอบสถิติ (Significant) ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับที่กำหนดไว้ในงานศึกษานี้ คือ 0.05 นอกจากนี้ ตัวแปรการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีถูกพบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบเช่นเดียวกัน ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยตัวแปรทั้ง 3 ตัวมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยเท่ากับ 0.6320, 0.5820 และ 0.7560 ตามลำดับในขณะที่ตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนหลังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนามีความสัมพันธ์ในตรงกันข้ามกับโอกาสในการตัดสินใจกู้ยืมเงินจากนอกระบบสถาบันการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นสูงกว่าที่กำหนดไว้ในงานศึกษา คือ ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยเท่ากับ 0.0000223

ผลการทดสอบระดับทักษะทางการเงินของบุคคลพบว่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.0583 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Semenova and Kulikova (2016) และ Santos et al. (2018) ในส่วนของตัวแปรพฤติกรรมทางการเงินถูกแสดงในตารางที่ 16 ว่าพบความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบโดยมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (Very highly significant) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.1918

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทของความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินของบุคคล พฤติกรรมทางการเงินและทัศนคติทางการเงิน กับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ สามารถสรุปได้ว่า ตัวแปรการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

การศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ระดับทักษะทางการเงิน และพฤติกรรมทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95%

3) ผลการทดสอบภาวะสารูปสนิทดี (The Goodness of Fit)

3.1) การทดสอบภาวะสารูปสนิทดี (The Goodness of Fit) ด้วยวิธี linktest

ตารางที่ 17 ผลการทดสอบภาวะสารูปสนิทดีด้วยวิธี linktest

ตัวแปร	Model 1 (ตารางที่ 14)	Model 1 (ตารางที่ 16)
	p-value	p-value
_hat	0.000	0.000
_hatsq	0.532	0.495

การทดสอบความกลมกลืนหรือภาวะสารูปสนิทดี (The goodness-of-fit test) เป็นการทดสอบค่าไคสแควร์เพื่อตรวจสอบลักษณะการแจกแจงความถี่ของตัวแปรว่าเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดหรือไม่ ทั้งนี้ ผลการทดสอบความกลมกลืนแสดงได้ดังตารางที่ 22 โดยค่า _hat มีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่าน้อยกว่า 0.05) และค่า _hatsq ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่ามากกว่า 0.05) แสดงให้เห็นว่าสมการในงานศึกษานี้ไม่เกิดปัญหาการกำหนดแบบจำลองผิดพลาด (Misspecification problem)

3.2) การทดสอบภาวะสารูปสนิทดี (The Goodness of Fit) ด้วยวิธี Pearson $\mathcal{X}^2$ test

ตารางที่ 18 ผลการทดสอบภาวะสารูปสนิทดีด้วยวิธี Pearson $\mathcal{X}^2$ goodness-of-fit test

ตัวแปร	Model 1 (ตารางที่ 14)	Model 1 (ตารางที่ 16)
	p-value	p-value
Prob > chi2	0.3932	0.3477

ผู้วิจัยได้ใช้การทดสอบความกลมกลืนด้วยวิธีของเพียร์สัน ไคสแควร์ในการทดสอบค่าความกลมกลืนเพื่อยืนยันผลจากตารางก่อนหน้า (ตารางที่ 22) โดยจะเห็นได้ว่าตารางที่ 23 แสดงผลการทดสอบสารูปสนิทดีคล้ายคลึงกับตารางที่ 22 กล่าวคือ ค่า Prob > chi2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการแจกแจงความถี่ที่สังเกตได้เป็นไปตามทฤษฎีที่คาดหมายไว้หรือสมการมีความฟิต (Fit) กับข้อมูลได้ดี

4.2.4 การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

ในส่วนของการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นการวิเคราะห์กรณีที่ตัวแปรตามคือระดับทักษะทางการเงินของบุคคล และตัวแปรต้นคือระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 (วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 4)

ส่วนที่ 2 เป็นการทดสอบภาวะสารูปสนิทดี (The Goodness of Fit) ด้วยวิธี linktest และการทดสอบปัญหา Heteroskedasticity ด้วยวิธี Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test

1) ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้ของบุคคล (ตัวแปรอิสระ) และระดับทักษะทางการเงิน (ตัวแปรตาม)

การทดสอบความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงินของบุคคลกับระดับรายได้ในงานศึกษานี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลัก คือ ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยเลือกใช้ระดับรายได้เฉลี่ยก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เนื่องจากรายได้ในขณะเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสนั้นเป็นระดับรายได้ที่ไม่ปกติอันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดชั่วคราว ในขณะที่ตัวแปรตาม คือ ระดับทักษะทางการเงินของบุคคล ตามสมมติฐานที่ 6

สมมติฐานที่ 6: ระดับทักษะทางการเงินของบุคคลมีความสัมพันธ์กับระดับรายได้

โดยมีสมการการวิเคราะห์ คือ $literacy = \alpha_0 + \alpha_1\ income_before_i + \alpha_2\ saving_i + \alpha_3\ gender_i + \alpha_4\ age_i + \alpha_5\ never_attend_i + \alpha_6\ lower_second_i + \alpha_7\ upper_second_i + \alpha_8\ vocational_i + \alpha_9\ bachelor_i + \alpha_{10}\ master_i + \varepsilon_i$

ตารางที่ 19 แสดงผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน (ตัวแปรอิสระหลัก) และระดับทักษะทางการเงิน (ตัวแปรตาม) โดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (แสดงใน Model 1) พบว่าระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนามีความสัมพันธ์กับระดับทักษะทางการเงินของบุคคล โดยนัยสำคัญจากการทดสอบสถิติมีค่า 0.001 ซึ่งต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ในงานศึกษานี้คือ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยเท่ากับ 0.0000112 ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ ทรรศนันทน์ ตรีอิทธิฤทธิกุล (2562) และ Shimizutani and Yamada (2020) ในขณะที่ตัวแปรการมีเงินออมและอายุมีความสัมพันธ์กับระดับทักษะทางการเงินในทิศทางเดียวกันกับระดับทักษะทางการเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 99% และ 95% และมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยเท่ากับ 0.3721 และ 0.0087 ตามลำดับ

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุของความสัมพันธ์ของทักษะทางการเงินของบุคคลและระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

Independent variables	Coefficients (p-values)	Coefficients (p-values)
	Model 1 (Regression)	Model 2 (Robustness Test)
income_before	0.0000112**	0.0000112*
	(0.001)	(0.010)
saving	0.3721**	0.3721**
	(0.005)	(0.005)
gender	-0.0269	-0.0269
	(0.825)	(0.828)
age	0.0087*	0.0087*
	(0.047)	(0.049)
never_attend	0.9981**	0.9921**
	(0.001)	(0.002)
lower_ second	0.1404	0.1404
	(0.457)	(0.441)
upper_second	0.9084***	0.9084***
	(0.000)	(0.000)
vocational	1.2663***	1.2663***
	(0.000)	(0.000)
bachelor	1.7343***	1.7343***
	(0.000)	(0.000)
master	2.5008***	2.5008***
	(0.000)	(0.000)

ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ ระดับทักษะทางการเงิน โดยที่ N = 900

ค่า p-values ถูกแสดงในวงเล็บด้านล่างค่า coefficient

* คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Statistically significant)

** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (Highly significant)

*** คือ ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (Very highly significant)

ผลการทดสอบวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุของตัวแปรระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาระดับไม่เคยเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือเทียบเท่า ระดับอนุปริญญา/ปวส./ปวท. หรือเทียบเท่า ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับทักษะ

ทางการเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ความเชื่อมั่น 99% และมีค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอย เท่ากับ 0.9981, 0.9084, 1.2663, 1.7343 และ 2.5008 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ OliverMárquez et al. (2023) โดยผลการศึกษาในตารางที่ 19 ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่ากับระดับทักษะทางการเงิน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเพื่อยืนยันความถูกต้องของผลวิจัยในตารางที่ 19 โดยการทำ Robustness Test (แสดงใน Model 2) พบว่า ตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 การมีเงินออม อายุ ระดับการศึกษาระดับไม่เคยเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. หรือเทียบเท่า ระดับอนุปริญญา/ปวส./ปวท. หรือเทียบเท่า ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับทักษะทางการเงิน ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยในส่วนของเพศและระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าไม่มีความสัมพันธ์กับระดับทักษะทางการเงิน

2) ผลการทดสอบภาวะสารูปสนิทดี (The Goodness of Fit) และการทดสอบปัญหา Heteroskedasticity

2.1) การทดสอบภาวะสารูปสนิทดี (The Goodness of Fit) ด้วยวิธี linktest

ตารางที่ 20 ผลการทดสอบภาวะสารูปสนิทดีด้วยวิธี linktest ของ Model 1 (ในตารางที่ 19)

ตัวแปร	Model 1 (ตารางที่ 19)
	p-value
_hat	0.000
_hatsq	0.105

2.2) การทดสอบปัญหา Heteroskedasticity ด้วยวิธี Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test

ปัญหา Heteroskedasticity เป็นปัญหาที่พบเมื่อความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อนไม่คงที่ ซึ่งสามารถนำไปสู่ความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในการอนุมานได้ ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบปัญหาดังกล่าวด้วยวิธี Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test ดังแสดงในตารางที่ 21

ผลการทดสอบปัญหาความแปรปรวนของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อน ($\mathcal{E}_i$) มีค่าไม่คงที่ (Heteroskedasticity) จากตารางที่ 25 แสดงให้เห็นค่า Prob > chi2 มีค่าเท่ากับ 0.2112 (ค่ามากกว่า 0.05) แสดงให้เห็นว่าสมการที่ 1 ในตารางที่ 20 ไม่มีปัญหาค่าความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity)

ตารางที่ 21 ผลการทดสอบปัญหา Heteroskedasticity ด้วยวิธี Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test ของ Model 1 (ในตารางที่ 19)

Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test for Heteroskedasticity	**Model 1 (ตารางที่ 19)**
chi2(1)	1.56
Prob > chi2	0.2112

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ มีแรงจูงใจมาจากงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาสาเหตุที่ทำให้บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ แม้ว่าจะมีแหล่งเงินทุนในระบบที่มีต้นทุนทางการเงินต่ำกว่าอันได้แก่ สถาบันการเงินในระบบ แต่บุคคลจำนวนมากก็ยังเลือกที่จะหันไปพึ่งพาเงินทุนนอกระบบที่มีความเสี่ยงต่อการถูกใช้ความรุนแรงในการทวงหนี้และเป็นแหล่งกู้เงินที่มีอัตราดอกเบี้ยที่อาจสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในระบบอย่างมาก (กระทรวงยุติธรรม, 2564) อีกทั้ง สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาที่บีบคั้นให้บุคคลเผชิญสภาวะจากความสามารถในการหารายได้ที่ลดต่ำลง อันเนื่องมาจากมาตรการป้องกันการระบาดของภาครัฐบาลในหลายช่วงเวลา การเลิกจ้างงานหรือลดเวลาการทำงานของสถานประกอบการหลายแห่งในประเทศไทย รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงต่อภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ เนื่องมาจากอุปสงค์โดยรวมลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งรายได้หลักของประชาชนจำนวนมากที่ประกอบอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการในประเทศ ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาประเด็นดังกล่าวสำหรับกรณีประเทศไทยในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 จึงกำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้ 1.) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกู้ยืมนอกระบบ 2.) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ของบุคคลในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโคโคน่าไวรัสที่ส่งผลให้บุคคลตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ 3.) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับทักษะทางการเงินของบุคคลที่มีต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ และ 4.) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลและระดับทักษะทางการเงิน

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1.) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) โดยแสดงผลในรูปแบบของความถี่ (Frequency) สัดส่วนหรือร้อยละ (Proportion) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 2.) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) อันประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เบื้องต้นระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม (2) การทดสอบหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ด้วยค่า VIF เพื่อตรวจสอบปัญหาการมีความสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) (3) การวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิท (Probit regression analysis) รวมถึงการทำ Robustness test ของผลการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยวิธี Instrumental variable (IV) estimation with twostep approach ร่วมกับการทดสอบภาวะสารูปสนิทดี (The Goodness of Fit) ด้วยวิธี linktest (เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 ถึง สมมติฐานที่ 5) (5) การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple regression analysis) ร่วมกับการทดสอบภาวะสารูปสนิทดี (The Goodness of Fit) ด้วยวิธี linktest และทดสอบปัญหา

Heteroskedasticity ด้วยวิธี Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test เพื่อทดสอบปัญหาความแปรปรวนของตัวแปรสุ่มคลาดเคลื่อนมีค่าไม่คงที่ (เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 6)

5.1 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาประเภทเชิงประจักษ์ (Empirical research) ที่เก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามแก่บุคคลที่มีอายุในช่วง 20 ถึง 75 ปี ซึ่งอยู่ในวัยทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 900 ตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้ไม่มีหนี้สิน จำนวน 300 คน ผู้มีหนี้สินในระบบ จำนวน 300 คน และผู้มีหนี้สินนอกระบบ จำนวน 300 คน ด้วยวิธีการแบ่งโควต้าตามระดับภูมิภาค ประกอบด้วยพื้นที่กรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล และ 6 ภูมิภาคทั่วประเทศ โดยใช้เกณฑ์การสุ่มตัวอย่างในมิติรายได้ที่ได้รับก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ

ผลการทดสอบสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรตาม พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสูงกว่าหลังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ จากระดับรายได้เฉลี่ย 13,281.43 บาท/เดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดฯ ลดลงเหลือรายได้เฉลี่ยประมาณ 7,179.82 บาท/เดือน ตามลำดับ เมื่อคำนวณเป็นร้อยละจะพบว่า ระดับรายได้โดยรวมเปลี่ยนแปลงลดลงถึง 45.94% ในขณะที่รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนลดลงเพียงเล็กน้อยจากก่อนเกิดการแพร่ระบาดที่เท่ากับ 9,607.60 บาท/เดือน เป็นที่ระดับ 8,281.44 บาท/เดือน หลังเกิดการแพร่ระบาดฯ แสดงให้เห็นถึงค่าใช้จ่ายคงที่บางประเภทที่อาจจะไม่สามารถตัดทอนให้ลดลงได้แม้จะมีระดับรายได้ที่ลดลง ขณะที่จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ทำการกู้นอกระบบภายหลังจากเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ เพิ่มสูงขึ้นจาก 300 คน เป็น 510 คน (จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 900 คน) ในส่วนของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ ที่ส่งผลให้สูญเสียรายได้ในช่วงที่ตอบแบบสอบถาม คำนวณเป็นร้อยละ 19.22 ในขณะที่ร้อยละ 80.78 เป็นผู้ที่ยังมีรายได้มากกว่าศูนย์

การทดสอบสถิติเชิงอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 และ 2 ตามที่กำหนดไว้ คือ ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ (สมมติฐานที่ 1) และระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลมีผลกระทบทางลบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ (สมมติฐานที่ 2) ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 โดยการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิท พบว่า ระดับรายได้ต่อเดือนที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเทียบรายได้ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาและรายได้หลังเกิดการแพร่ระบาดฯ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ทดสอบได้สูงกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ คือ 0.05 อาจเนื่องมาจากแม้ว่าบุคคลจะได้รับผลกระทบจากรายได้ที่ลดน้อยลงในช่วงหลังเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ แต่บุคคลก็พยายามลดรายจ่ายที่สามารถลดทอนลงได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าใช้จ่ายแปรผันซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สามารถลดได้ง่ายกว่าค่าใช้จ่ายคงที่ และเนื่องมาจากมาตรการของกระทรวงการคลัง ธนาคาร

แห่งประเทศไทย และผู้ให้บริการทางการเงินในการออกมาตรการบรรเทาภาระหนี้ซึ่งเป็นการช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างต่อเนื่อง เช่น มาตรการทางการเงินช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของ COVID-19 มาตรการแก้หนี้ระยะยาวด้วยการรีไฟแนนซ์และการรวมหนี้ โครงการหมอหนี้เพื่อประชาชน การลดเงินชำระคืนหนี้ในระบบต่อเดือนโดยขยายระยะเวลาการชำระหนี้ให้ยาวขึ้นและจ่ายอัตราดอกเบี้ยลดลง มาตราการพักชำระค่างวด การพักเงินต้นและจ่ายดอกเบี้ยบางส่วน เป็นต้น ซึ่งเป็นมาตรการที่ส่งผลทำให้สามารถลดรายจ่ายต่อเดือนในระยะสั้นของผู้บริโภคลงอย่างมาก

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบโดยการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนซึ่งเป็นรายได้หลังเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยิมเงินนอกระบบ ณ ระดับความเชื่อมั่น 95% นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ปัจจัยด้านการมีเงินออมเข้าบัญชีธนาคารประเภทเงินฝากออมทรัพย์/เงินฝากประจำ/การออมเงินในรูปแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่น ๆ ในแต่ละเดือนที่ช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบโดยมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ทดสอบได้น้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนดไว้ อันเนื่องมาจากเงินออมในบัญชีธนาคารเป็นแหล่งเงินที่มีความสำคัญลำดับต้นที่บุคคลนึกถึงในยามที่เงินสดขาดมือ ดังนั้น จึงเป็นแหล่งเงินที่ทำหน้าที่เสมือนเกราะป้องกันการย่างเท้าเข้าสู่การเป็นหนี้นอกระบบได้ในระดับหนึ่ง ในขณะที่ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบพบว่า การศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า และระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ นอกจากนี้ ผลการทดสอบปัจจัยด้านผลกระทบที่มีต่อการประกอบอาชีพภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาในด้านการถูกพักงานโดยได้รับเงินเดือนน้อยลง การถูกพักงานโดยไม่ได้รับเงินเดือน การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย การถูกเลิกจ้าง/ปลดออกจากงานโดยไม่ได้รับเงินชดเชย การปิดกิจการและยอดขายที่ลดลงมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบ อันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพเป็นกิจกรรมที่ทำให้ได้รับรายได้ตอบแทน (สุรีรัตน์ มณีกุต, 2565) เมื่อเกิดผลกระทบทางลบต่อด้านการประกอบอาชีพซึ่งส่งผลทำให้บุคคลได้รับรายได้จากการประกอบอาชีพลดลงอาจเป็นเหตุให้บุคคลจำเป็นต้องหันไปพึ่งพาเงินกู้นอกระบบเพื่อนำมาใช้รักษาระดับการอุปโภคบริโภค (Consumption smoothing) (ลลิตา บุดดา, 2559)

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระดับทักษะทางการเงิน อันประกอบด้วย ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงินของบุคคลที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบด้วยวิธีการวิเคราะห์ความถดถอยโพรบิทพบว่า ระดับความรู้ทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงินมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับความน่าจะเป็นในการตัดสินใจกู้ยิมเงินนอกระบบ กล่าวคือ บุคคลที่มีระดับความรู้

ทางการเงินต่ำมีแนวโน้มที่จะเลือกตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบมากกว่าบุคคลที่มีระดับความรู้ทางการเงินสูงกว่า นอกจากนี้ บุคคลที่มีพฤติกรรมทางการเงินดีมีความน่าจะเป็นที่จะเลือกกู้เงินนอกระบบน้อยกว่าบุคคลที่มีพฤติกรรมทางการเงินต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Semenova and Kulikova (2016) และ Santos et al. (2018) ในขณะที่ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการเงินของบุคคลกับการตัดสินใจกู้ยืมเงินนอกระบบในช่วงการเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปรดังกล่าว โดยอาจเนื่องมาจากสาเหตุที่ว่าการศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาในช่วงเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ ซึ่งเป็นภาวะบีบคั้นให้หลายบุคคลที่แม้จะมีทัศนคติทางด้านการอดออมเงินในปัจจุบันเพื่อการใช้ชีวิตในอนาคตถูกผลกระทบทางด้านสภาพคล่องอันนำไปสู่ความจำเป็นต้องหันไปพึ่งพาการกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวันอันเป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นแค่เพียงในช่วงระยะเวลาหนึ่งภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติ ดังแสดงให้เห็นจากผลการศึกษาสภาพคล่องของคนไทยในช่วงโควิด-19 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ไทยโพสต์, 2563) กล่าวคือ ทัศนคติต่อตัวเลือกเพื่อเพิ่มสภาพคล่องทางการเงินของคนไทยมากกว่าร้อยละ 21 ต้องพึ่งพาเงินกู้ทั้งในระบบและนอกระบบหรือกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้นอกระบบเพียงแหล่งเดียว โดยเมื่อเทียบกับภาวะสถานการณ์ปกติในปี พ.ศ. 2562 ที่ยังไม่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสพบว่ามีเพียงร้อยละ 8.2 ของคนไทยที่เลือกแหล่งเงินกู้ยืมนอกระบบเป็นแหล่งเงินที่นำมาชดเชยสภาพคล่อง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562ข, น. 2) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในหลายประเทศที่กล่าวถึงตัวเลขการกู้ยืมนอกระบบที่เพิ่มขึ้นสูงมากในช่วง COVID-19 (Pandya et al., 2021; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565ข, น. 24) นอกจากนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวยังพบว่า กลุ่มบุคคลที่ไม่เคยประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงินมีความเห็นว่าหากจำเป็นต้องเลือกช่องทางการกู้ยืมเงินในช่วงการเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ช่องทางการกู้ยืมเงินที่บุคคลนึกถึงเป็นอันดับแรก ๆ คือการกู้ยืมนอกระบบผ่านการใช้บริการจากร้านทองและกู้ยืมเงินจากเพื่อนหรือญาติ ตามลำดับ อันสามารถสะท้อนให้เห็นว่าภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติอันเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ COVID-19 หลายบุคคลที่ประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงินจำเป็นต้องหันไปพึ่งพาเงินกู้ระยะสั้นนอกระบบเพื่อนำมาใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนกับระดับทักษะทางการเงินโดยการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุพบว่า ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนก่อนเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับทักษะทางการเงินของบุคคล กล่าวคือ หากระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบุคคลต่ำ บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะกู้ยืมเงินนอกระบบเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรรศนันทน์ ตรีอิทธิฤทธิกุล (2562) และ วิศกรณ์ คีรีวรรณ (2558) ซึ่งทำการศึกษาข้อมูลในประเทศไทยเช่นเดียวกัน

การพัฒนาปรับปรุงปัญหาหนี้นอกระบบในสังคมไทยจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐบาล หน่วยงานที่กำกับดูแลปัญหาหนี้นอกระบบ และภาคครัวเรือนโดยจำเป็นต้องใช้เวลาในการดำเนินการ รวมถึงการมีมาตราการที่ต่อเนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ *ภาครัฐบาล* ควรแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางได้รายได้ของประชาชนในประเทศ ออกนโยบายหรือมาตราการที่กระตุ้นให้บุคคลชั้นรากหญ้าได้มีโอกาสในการพัฒนาระดับรายได้ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานให้นักเรียนทุกคนสามารถมีโอกาสได้รับทักษะความรู้ทางด้านการเงินที่จำเป็นในช่วงชั้นของการศึกษาภาคบังคับตามกฎหมายว่าด้านการศึกษาแห่งชาติ *หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลและแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ* ควรมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงต้นเหตุของปัญหาการพึ่งพาเงินกู้นอกระบบของภาคประชาชน เร่งเผยแพร่ความรู้ทางด้านทักษะทางการเงินให้เข้าถึงบุคคลในทุกภาคส่วนของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ที่ประชาชนยังขาดแคลนทักษะทางการเงินอันจะเป็นการช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาการเลือกพึ่งพาเงินกู้นอกระบบที่มีต้นทุนทางการกู้ยืมที่ค่อนข้างสูงของภาคประชาชน อีกทั้ง ควรให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการออมเงิน รวมถึงการสร้างวินัยในการออมเงิน และการทำให้บุคคลตระหนักถึงความสำคัญของการรู้จักยับยั้งชั่งใจต่อการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้จักใช้จ่ายอย่างเหมาะสมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัชของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลเดช รัชกาลที่ 9 นอกจากนี้ *ภาคครัวเรือน* ควรได้รับการปลูกฝังทัศนคติทางการเงินด้านการออมเงิน ตระหนักถึงความสำคัญของการมีเงินสดสำรองเพียงพอให้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉินอย่างน้อย 3-6 เดือนเพื่อเป็นเกราะป้องกันปัญหาการขาดแคลนสภาพคล่องในยามที่ประสบปัญหาที่ไม่คาดคิด เช่น การตกงาน เจ็บป่วย การเกิดโรคระบาด เป็นต้น

5.2 ข้อจำกัดในการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัดคือ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือบุคคลอายุ 20 – 75 ปี ซึ่งไม่ครอบคลุมช่วงวัยเรียนในระดับอุดมศึกษาซึ่งมีข้อมูลในหลายประเทศไทยระบุถึงปัญหาการกู้ยืมนอกระบบที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงวัยเรียน (คมชัดลึกออนไลน์, 2564; Xinhua Thai News Service, 2562; Iwara, 2022) นอกจากนี้ คำนิยามของหนี้นอกระบบในงานศึกษานี้ได้รวมถึงอัตราดอกเบี้ยระดับศูนย์ไปจนถึงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมระดับสูง ดังนั้น ในการนำผลการวิจัยไปใช้จึงจำเป็นที่จะคำนึงถึงข้อจำกัดดังกล่าวด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในอนาคต

การรวบรวมข้อมูลในช่วงอายุที่ครอบคลุมประชากรในวัยเรียนอาจทำให้ผลการวิเคราะห์ครอบคลุมปัญหาหนี้นอกระบบในทุกช่วงวัย ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตอาจศึกษาประชากรในวัยเรียน อีกทั้ง อาจระบุเจาะจงคำนิยามของหนี้นอกระบบให้เฉพาะกลุ่มอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในระดับสูงเพื่อสามารถสะท้อนปัญหาความเดือดร้อนของผู้กู้ยืมที่ต้องประสบปัญหาการแบกภาระการจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ได้ดียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

แหล่งข้อมูลในประเทศไทย

กระทรวงยุติธรรม. (2564). *เหยื่อ 18 กลโกง หนี้นอกระบบ.* https://www.dsi.go.th/ Upload/d1b93124ac13e2d63032583f55d87dba.pdf.

กระทรวงสาธารณสุข. (2565). *แผนและมาตรการการบริหารจัดการสถานการณ์โรคโควิด 19 สู่โรคประจำถิ่น (Endemic Approach to COVID-19).* http://dmsic.moph.go.th/ index/detail/8962.

คมชัดลึกออนไลน์. (3 พ.ย. 2564). *นศ.วัย 19 เหยื่อ "เงินกู้นอกระบบ"ร้อง"กองปราบ"เจอแก๊งทวงหนี้ขู่ทำร้าย.* https://www.komchadluek.net/news/491025.

เชียงใหม่นิวส์. (3 มิ.ย. 2563). เงินกู้ดอกโหดคืนชีพ เร่งแก้ปัญหาหนี้นอกระบบ หวั่นเพิ่มทุกข์ชาวบ้าน. https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/1370340.

ไทยโพสต์. (26 มิ.ย. 2563). โพลจุฬาฯเผยสภาพคล่องคนไทยช่วงโควิดต้องพึ่งเงินกู้นอกระบบ โรงรับจำนำ ร้านทอง ยืมเพื่อนญาติ. https://www.thaipost.net/main/detail/69788.

ไทยรัฐออนไลน์. (18 มิ.ย. 2563). พิษโควิดชีวิตมีแต่หนี้ หนี้นอกระบบเฟื่องฟู. https://www.thairath.co.th/news/business/1870700.

ทรรศนันทน์ ตรีอิทธิฤทธิกุล. (2562). *ทักษะการเงินของประชากรไทย (Financial literacy of Thailand's population).* https://shorturl.asia/m4xKB.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559). *สรุปผลการสำรวจทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) ปี 2559 และแนวทางการดำเนินการของ ธปท*. https://shorturl.asia/RpyvE.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563ก). *มาตรการช่วยเหลือลูกหนี้รายย่อยที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19 ระยะที่ 2*. https://www.1213.or.th/th/flsurveyreport/2563ThaiFLsurvey.pdf.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563ข). *รายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี 2563.* https://www.1213.or.th/th/flsurveyreport/2563ThaiFLsurvey.pdf.

ไผทชิต เอกจริยกร. (2554). ปัญหาหนี้นอกระบบในสังคมไทย. คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภรณ์กวินท์ อัครบวรเกียรติ. (2561). *ทักษะทางการเงินกับครัวเรือนไทยที่มีหนี้เกินตัว.* วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย, ปีที่ 8 ฉบับพิเศษ (เดือนตุลาคม 2561).

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*, สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, หน้า 251.

ลลิตา บุดดา. (2559). หนี้ภาคครัวเรือนกับวัฏจักรธุรกิจไทย (การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). https://shorturl.asia/j0u4H.

วิศกรณ์ คีรีวรรณ. (2558). *การวัดระดับทักษะทางการเงินกับการมีส่วนร่วมในตลาดทุน.* https://weblink.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/AttachFile_1470741961947.pdf.

สถาบันคุ้มครองเงินฝาก. (2553). *บทบาท หน้าที่.* https://www.dpa.or. th.articles/view/ role-and-function/.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *ตารางสถิติในรูปแบบ Excel ทั่วราชอาณาจักร (ตารางที่ 4 ร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามรายได้ทั้งสิ้นเฉลี่ยต่อเดือนและสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน).* https://shorturl.asia/vrM3t.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562ก). *รายได้และการกระจายรายได้ของครัวเรือน พ.ศ. 2562 ระดับจังหวัด.* http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/Income-2562/index.html.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562ข). *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2562*. https://shorturl.asia/zSKnh.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร การออมของครัวเรือนไทย ไตรมาสที่ 4 ปี 2563*. https://linkdi.me/tza0x.

สมประวิณ มันประเสริฐ และ วิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์. (2549). การบริโภคภาคครัวเรือนของไทยภายใต้แบบจำลองรายได้ถาวรในวงจรชีวิตและข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง. *การประชุมวิชาการระดับชาติของนักเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2549*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 27 ตุลาคม 2549.

สยานนท์ สหุนันต์. (2561). *พฤติกรรมการบริหารจัดการเงินส่วนบุคคลของนักศึกษาวิทยาลัยดุสิตธานีพัทยา*. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(2): 369-383.

สรา ชื่นโชคสันต์, สุพริศร์ สุวรรณิกม และธนัชพร สุขสุเมฆ. (2562). *หนี้ครัวเรือนไทย: ข้อเท็จจริงที่ได้จาก BOT-Nielsen Household Financial Survey*. https://www.bot.or.th/ Thai/MonetaryPolicy/ ArticleAndResearch/FAQ/FAQ_143.pdf.

สุรีรัตน์ มณีกุต. (2565). *ความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพ ม.4-ม.6* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, หน้า 2.

อุทัยวรรณ สายพัฒนะ และ ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2547). *การวิเคราะห์การถดถอยสหสัมพันธ์ (สถิติ)*. มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (เม.ย.-ก.ย. 2547), หน้า 55-62.

Manager Online. (27 พ.ค. 2563). “เชาว์” เผยชาวบ้านดอกเบี้ยบานยุคโควิด ติดหนี้โหดนอกระบบ จี้รัฐช่วยเหลือ. https://mgronline.com/politics/detail/9630000055178.

NationTV. (29 ก.ค. 2563). “สมศักดิ์” หารือดีเอสไอแก้หนี้นอกระบบ. https://www.nationtv.tv/

main/content/378787580/.

Pim Pinitjitsamut & Wisarut Suwanprasert. (2022). Informal Loans in Thailand: Stylized Facts and Empirical Analysis., PIER Discussion Papers 173, *Puey Ungphakorn Institute for Economic Research.*

Thai PBS NEWS. (23 เม.ย. 2563). พิษ COVID-19 คนรายได้น้อยแห่พึ่งเงินกู้นอกระบบ. https://news.thaipbs.or.th/content/291586.

XinHua Thai News Service. (1 พ.ย. 2562). ศธ. จีนเปิดรับข้อมูล “ปล่อยกู้นอกระบบ” ลวงนักเรียนตกเป็นเหยื่อ. https://www.xinhuathai.com/china/48607_20191101.

แหล่งข้อมูลจากต่างประเทศ

Awunyovitor, D. (2016). Informal financial market in Ghana: factors influencing participation by maize farmers. *Savings and Development*, 39(1), 37-58.

Banerjee, A.V., **&** Duflo, E. (2007). The economic lives of poor. *Journal of Economic Perspectives*, 21(1), 141-168.

Barslund, M., **&** Tarp, F. (2007). Formal and informal rural credit in four provinces of Vietnam. *Journal of Development Studies*, 44(4), 485-503.

Bhaumik, S.K. (2008). Interaction between formal and informal sector credit: new evidence from India. *Applied Economic Letters*, 15(7), 527-531.

Brobeck, S. (2008). Understanding the emergency savings needs of low and moderate income households: A survey-based analysis of impacts, causes, and remedies. Retrieved from https://shorturl.asia/iyZJM.

Buddhawongsa, P., Sriboonjitta, S., Phuangsaichai, S., Prugsiganont, W., Kanjanakaroon, P., Himakalasa, W., . . . Suksakij, P. (2014). Informal debt: problems and policy implication under sufficiency economy philosophy. Retrieved from https://shorturl.asia/MXetK.

Clark, R., Matsukura, R., **&** Ogawa, N. (2013). Low fertility, human capital, and economic growth: the importance of financial education and job retraining. *Demographic Research*, 29(32), 865-884.

Collins, D. (2008). Debt and household finance: evidence from the financial diaries. *Development Southern Africa*, 25(4), 469-479.

Cronbach, L.J. (1970). *Essentials of Psychological Test (5th ed.)*, New York, Harper Collins.

Fenwick, L.J., and Lyne, M.C. (1998). Factors influencing internal and external credit rationing among small-scale farm households in Kwazulu-Natal. *Agrekon*, 37(4), 495-505.

Friedman, M. (1968). The role of monetary policy. *American Economic Review*, 58, March, 1-17.

Grohmann, A. (2018). Financial literacy and financial behavior: Evidence from the emerging Asia middle class. *Pacific-Basin Finance Journal*, 48, April 2018, 129 – 143.

Iwara, I.O. (2022). *Digital Informal Credit System for Student Entrepreneurship Promotion in Higher Learning - The Case of South Africa*. In: Adeola, O., Edeh, J.N., Hinson, R.E., Netswera, F. (eds) Digital Service Delivery in Africa. Palgrave Studies of Marketing in Emerging Economies. Palgrave Macmillan, Cham.

Jabbar, M.A., Ehui, S.K., & Kaufmann, R.V. (2002). Supply and demand for livestock credit in Sub-Saharan Africa: lessons for designing new credit schemes. *World development*, 30(6), 1029-1042.

Johar, M., & Rammohan, A. (2011). The role of family networks and gender on borrowing behavior in Indonesia. *The Journal of Developing Areas*, 45(1), 111-134.

Junior Achievement. (2020). Calculating net monthly income. (Online) Available on https://shorturl.asia/lNfhk (13 April 2021).

Khoi, P.D., Gan, C., Nartea, G., & Cohen, D.A. (2013). Formal and informal rural credit in the Mekong River Delta of Vietnam: Interaction and accessibility. *Journal of Asian Economics*, 26, June 2013, 1-13.

Kislat, C. (2015). Why are informal loans still a big deal? Evidence from North-east Thailand. *The Journal of Development Studies*, 51(5), 569-585.

Klapper, L., Lusardi, A., & Panos, G. A. (2013). Financial literacy and its consequences: Evidence from Russia during the financial crisis. *Journal of Banking & Finance*, 37(10), 3904 - 3923.

Kuehnest, K., & Dudwick, N. (2004). *Better a hundred friends than a hundred rubles? Social networks in transition-the Kyrgyz Republic*, World Bank Publications – Books, The World Bank Group, number 14935, December.

Magri, S., Pico, R., & Rampazzi, C. (2011). Which households use consumer credit in *Europe?, Questioni di Economia e Finanza (Occasional Papers) 100*, Bank of Italy, Economic Research and International Relations Area.

McKernan, S., Pitt, M.M., & Moskowitz, D. (2005). Use of the formal and informal financial sectors: does gender matter? Empirical evidence from Rural Bangladesh. Retrieved from https://shorturl.asia/oy7vU.

Modigliani, F., & Brumberg, R.H. (1954). Utility analysis and the consumption function: an interpretation of cross-section data in Kenneth K. Kurihara, ed., *Post-Keynesian Economics*, New Brunswick, NJ. Rutgers University Press. 388-436.

Moenjak, T., Kongprajya, A., & Monchaitrakul. (2020). Fintech, financial literacy, and consumer saving and borrowing: The case of Thailand. *ADBI Working Paper Series*, No.1100, March 2020.

Nwaru, J.C., Essien, U.A., & Onuoha, R.E. (2011). Determinants of informal credit demand and supply among food corp farmers in Akwa Ibom State, Nigeria. *Journal of Rural and Community Development*, 6(1), 129-139.

OECD (2012). OECD/INFE international survey of adult financial literacy competencies. Retrieved from https://shorturl.asia/oy7vU.

Okurut, F.N., Schoombee, A., & Van Der Berg, S. (2005). Credit demand and credit rationing in the informal financial sector in Uganda. *South African Journal of Economics*, 73(3), 482-497.

OliverMấrquez, F.J., GuarnidoRueda, A., Amatefortes, I., & Martineznavarro, D. (2023). Regional comparative analysis on the determinants of the Spaniards' financial knowledge. *Journal of the Knowledge Economy*, 1-36.

Pandya, N, Veluguri, D, Roy, A, Prabhakaran, P & Jaacks, L. (2021). Economic impact of the 2020 COVID-19 lockdown on Indian farmers. *Economic and Political Weekly*, 56(50), 31-40.

Santos, D.B., Mendesdasilva, W., & Gonzalez, L. (2018). Lower financial literacy induces use of informal loans. *Revista de Administração de Empresas*, 58(1), 44-59.

Schindler, K. (2010). Credit for what? Informal credit as a coping strategy of market women in Northern Ghana. *The Journal of Development Studies*, 46(2), 234-253.

Semenova, M., & Kulikova, V. (2016). Informal loans in Russia: Why not to borrow from a bank? *Review of Pacific Basin Financial Markets and Policies*, 16(3), 1-41.

Shimizutani, S., & Yamada, H. (2020). Financial literacy of middle-age and older individuals: comparison of Japan and the United States. *The Journal of the Economics of Ageing*, Elsevier, vol. 16, issue C.

Swain, R.B. (2002). Credit rationing in rural India. *Journal of Economic Development*, 27(2), 1-20.

The GCI Dashboard. (2002). Global COVID-19 Index. Retrieved from https://covid19. pemandu.org/Thailand.

Yuan, Y., Hu. Y., & Gao, P. (2011). Farmers' choice and informal credit markets in China. *Selected Paper prepared for presentation at the Agricultural and Applied Economics Association's 2011 AAEA and NAREA Joint Annual Meeting, Pittsburgh*, Pennsylvania, July 24-26, 2011.

West, T., & Worthington, A.C. (2017). Synthesizing and index of financial literacy using not-for-purpose survey data. *Economic Notes*, 47(2), 331-352.

Xue, R., Grepp, A., O'Neill, T.J., Stern, S., & Vanstone, B.J. (2019). Financial literacy among elderly Australians. *Accounting and Finance*, 59(S1), 887-918.

Zeller, M. (1994). Determinants of credit rationing: a study of informal lenders and formal credit groups in Madagascar. *World Development*, *22*(12), 1895–1907.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายละเอียดแบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิจัย

แบบสอบถามเพื่อประกอบการทำวิจัย

เรื่อง **ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจกู้เงินนอกระบบในช่วงการแพร่ระบาด**

ของโควิด-19: กรณีศึกษาประเทศไทย

คำชี้แจง: แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 17 ข้อ

ส่วนที่ 2: ทัศนคติทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงิน จำนวน 11 ข้อ

ส่วนที่ 3: ระดับความรู้และทักษะทางการเงิน จำนวน 10 ข้อ

ข้อมูลจากแบบสอบถามนี้จะถูกนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยในเชิงวิชาการและนำเสนอในภาพรวม โดยจะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลหรือนำเสนอในระดับรายบุคคล จึงขอความกรุณาท่านโปรดให้ข้อมูลตามความเป็นจริง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ

ส่วนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (17 ข้อ)

1) เพศ : ☐ ชาย ☐ หญิง

2) อายุ : _____ ปี

3) ปัจจุบันท่านอาศัยอยู่ในจังหวัดใด: _____

4) ท่านอาศัยอยู่ในจังหวัดใด ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19: _____

5) ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน

☐ ไม่เคยเรียน

☐ ก่อนประถมศึกษา/ ประถามศึกษา หรือเทียบเท่า

☐ มัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า

☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช. หรือเทียบเท่า

☐ อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท. หรือเทียบเท่า

☐ ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า

☐ สูงกว่าปริญญาตรี

6) งานที่ทำ ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19

☐ รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ/ พนักงานของรัฐ

☐ พนักงาน/ ลูกจ้างเอกชน

☐ ประกอบธุรกิจโดยไม่มีลูกจ้าง (ทำสวน ทำนา ค้าขาย แผงลอย นักออกแบบ มอเตอร์ไซค์รับจ้าง ฯลฯ)

☐ ประกอบธุรกิจโดยมีลูกจ้างน้อยกว่า 10 คน

☐ ประกอบธุรกิจโดยมีลูกจ้างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป

☐ รับจ้างทั่วไป/ งานไม่ประจำ

☐ ช่วยธุรกิจในครอบครัวโดยไม่ได้รับค่าจ้าง

☐ ข้าราชการบำนาญ

☐ ว่างงาน/ ไม่มีงานทำ/ ตกงาน

☐ ไม่ได้ทำงาน (แม่บ้าน เรียนหนังสือ เด็ก ชรา ป่วย/พิการไม่สามารถทำงานได้)

7) “รายได้”(ต่อเดือน)ของท่าน “ก่อน” มีการแพร่ระบาดของโควิด-19: _____ บาท

8) “รายจ่าย”(ต่อเดือน)ของท่าน “ก่อน” มีการแพร่ระบาดของโควิด-19: _____ บาท

9) “รายได้”(ต่อเดือน)ของท่าน “หลัง” มีการแพร่ระบาดของโควิด-19: _____ บาท

10) “รายได้”(ต่อเดือน)ของท่าน “หลัง” มีการแพร่ระบาดของโควิด-19: _____ บาท

11) การแพร่ระบาดของโควิด-19 กระทบต่อการประกอบอาชีพของท่านอย่างไร

☐ ไม่ได้รับผลกระทบ

☐ ถูกพักงาน โดยได้รับเงินเดือนน้อยลง

☐ ถูกพักงาน โดยไม่ได้รับเงินเดือน

☐ ถูกเลิกจ้าง/ ปลดออกจากงาน โดยได้รับเงินชดเชย

☐ ถูกเลิกจ้าง/ ปลดออกจากงาน โดยไม่ได้รับเงินชดเชย

☐ เลิกขาย/ ปิดกิจการ

☐ ยอดขายลดน้อยลง

☐ ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น

12) ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ท่านเคยประสบปัญหาเงินไม่พอจ่ายหรือไม่

☐ ใช่

☐ ไม่ใช่

13) ในช่วง 6 เดือนก่อนที่จะเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ท่านมีการกู้ยืมเงินจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ไม่กู้ยืมจากแหล่งใดเลย

☐ กู้หนี้ในระบบ

☐ กู้หนี้นอกระบบ (จากญาติ เพื่อน คนรู้จัก เจ้านาย ร้านค้า นายทุน หรือ แก๊งค์หมวกกันน็อค)

☐ กู้หนี้ในระบบ และ หนี้นอกระบบ

14) เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ท่านมีการปรับตัวอย่างไรในเรื่อง รายได้และค่าใช้จ่าย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ไม่ได้ปรับตัว เพราะไม่ได้รับผลกระทบ

☐ ใช้เงินออมของตนเอง เช่น เงินฝาก สลากออมสิน ฯลฯ

☐ จำนำ จำนอง หรือขายสินทรัพย์

☐ กู้หนี้ในระบบ (ที่ไม่ใช่เงินกู้จากภาครัฐ)

☐ กู้เงินจาก “ญาติ”

☐ กู้เงินจาก “เพื่อน”

☐ กู้เงินจาก “คนรู้จัก”

☐ กู้เงินจาก “เจ้านาย”

☐ กู้เงินจาก “ร้านค้า”

☐ กู้เงินจาก “นายทุนในพื้นที่”

☐ กู้เงินจาก “นายทุนนอกพื้นที่”

☐ กู้เงินจาก “แก๊งค์หมวกกันน็อค”

☐ ใช้เงินประกันสังคมและเงินชดเชยจากนายจ้าง

15) (จากคำถามข้อก่อนหน้า) ในกรณีที่ท่านมีการกู้ยืมเงินจาก “ญาติ เพื่อน คนรู้จัก เจ้านาย ร้านค้า นายทุน หรือแก๊งค์หมวกกันน็อค” อัตราดอกเบี้ยที่ท่านต้องจ่ายต่อเดือนเป็นเท่าใด

☐ ไม่ได้กู้ยืมนอกระบบ

☐ กู้ยืมโดยไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย

☐ อัตราดอกเบี้ย น้อยกว่า 1% ต่อเดือน

☐ อัตราดอกเบี้ย เท่ากับ หรือ มากกว่า 1% ต่อเดือน

16) ท่านมีการ “ออมเงิน” (โดยไม่ถอนเงินนั้นออกมาใช้เป็นระยะเวลา 3 เดือนขึ้นไป) อย่างสม่ำเสมอทุกเดือนหรือไม่

☐ มีการออมเงิน กระทั่งเกิดโควิด-19 จึงเลิกออม

☐ มีการออมเงิน ตั้งแต่ก่อนเกิดโควิด-19 และออมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

☐ ไม่มีการออมเงิน

17) ในช่วงระยะเวลา 12 เดือนที่ผ่านมา ท่านมีวิธีการ “เก็บออมเงิน” อย่างไร

	ใช่ อย่างสม่ำเสมอ	ไม่ ท่านไม่เคยทำ
17.1) เก็บออมเงินไว้เป็นเงินสดที่บ้านหรือในกระเป๋าสตางค์	☐	☐
17.2) เก็บไว้ในบัญชีเงินฝากออมทรัพย์	☐	☐
17.3) เก็บไว้ในบัญชีเงินฝากประจำ	☐	☐
17.4) แบ่งให้สมาชิกในครอบครัวเก็บไว้ให้ส่วนหนึ่ง	☐	☐
17.5) ออมในรูปแบบผลิตภัณฑ์ทางการเงินอื่น ๆ	☐	☐
17.6) ท่านไม่เก็บออม	☐	☐

ส่วนที่ 2: ทัศนคติทางการเงินและพฤติกรรมทางการเงิน (11 ข้อ)

	เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	เฉย ๆ	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1) ก่อนท่านจะซื้อของบางอย่าง ท่านจะไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนว่ามีเงินพอจ่ายได้	☐	☐	☐	☐	☐
2) ท่านคิดถึงแต่เรื่องค่าใช้จ่ายในวันนี้ วันพรุ่งนี้เอาไว้ค่อยคิดทีหลัง	☐	☐	☐	☐	☐
3) ท่านมีความสุขในการใช้เงินมากกว่าเก็บออมเพื่ออนาคต	☐	☐	☐	☐	☐
4) ท่านชำระเงินค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตรงเวลา	☐	☐	☐	☐	☐
5) ท่านดูแลการเงินของตนเองอย่างใกล้ชิด	☐	☐	☐	☐	☐
6) ท่านตั้งเป้าหมายการเงินระยะยาวและพยายามทำให้ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้	☐	☐	☐	☐	☐
7) เงินนั้นเป็นสิ่งที่มีไว้เพื่อใช้จ่าย	☐	☐	☐	☐	☐

8) หากท่านมีรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน ท่านจะทำอย่างไร (เลือกตอบได้เพียง 1 ข้อ)

☐ ถอนเงินออกจากบัญชีที่เก็บไว้

☐ ทำงานล่วงเวลา

☐ ขอยืมเงินจากครอบครัวหรือเพื่อน

☐ ขอยืมนายจ้าง

☐ นำสิ่งของที่มีไปจำนำ/ จำนอง

☐ กู้ยืมจากสหกรณ์ออมทรัพย์

☐ ใช้บัตรเครดิตซื้อของ หรือ ใช้กดเงินสดแทน

☐ ใช้บริการสินเชื่อส่วนบุคคลในระบบ

☐ กู้ยืมจากเงินกู้นอกระบบ

☐ จ่ายชำระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ช้าลง หรือ งดจ่าย

9) ปัจจุบันครัวเรือนของท่านมีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายหรือไม่

☐ มี และทำอย่างต่อเนื่องทุกเดือน

☐ มี แต่ทำแค่บางเดือน

☐ ไม่มี

☐ ไม่ทราบ

10) ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ท่านถือครองผลิตภัณฑ์ทางการเงิน/การลงทุนประเภทใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เงินฝาก/ สินเชื่อ (เช่น สินเชื่อบ้าน สินเชื่อรถยนต์ สินเชื่อส่วนบุคคล ฯลฯ)

☐ บัตรเครดิต/ บัตรเดบิต

☐ หุ้นกู้เอกชน/ พันธบัตรรัฐบาล

☐ หุ้นสหกรณ์

☐ การเปิดบัญชีซื้อขายหลักทรัพย์/ หุ้น

☐ กองทุนรวม

☐ บัญชีโมบายแบงค์กิ้ง (Mobile Banking Account)

☐ กองทุนบำเหน็จบำนาญ

☐ ไม่ได้ครอบครองผลิตภัณฑ์ใดเลย

11) ท่านมีวิธีตัดสินใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ทางการเงินอย่างไร (เช่น เงินฝาก สินเชื่อ บัตรเครดิต กองทุนรวม ฯลฯ)

☐ ท่านเปรียบเทียบรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากหลายบริษัท

☐ ท่านเปรียบเทียบรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากบริษัทเดียว

☐ ท่านไม่เปรียบเทียบรายละเอียดผลิตภัณฑ์เท่าใดนัก

☐ ท่านเปรียบเทียบรายละเอียดผลิตภัณฑ์ แต่ไม่มีอันใดตรงความต้องการของท่าน

☐ ไม่ระบุ

ส่วนที่ 3: ระดับความรู้และทักษะทางการเงิน (10 ข้อ)

1) สมมติว่า ท่านมีพี่น้อง 5 คน (รวมตัวท่านด้วย) และท่านได้รับเงินมา 1,000 บาท ถ้าท่านต้องแบ่งเงินนี้ให้ท่านและพี่น้องคนละเท่า ๆ กัน แต่ละคนจะได้รับเงินคนละเท่าไหร่

☐ ได้เงินคนละ 100 บาท

☐ ได้เงินคนละ 200 บาท

☐ ได้เงินคนละ 300 บาท

☐ ได้เงินคนละ 500 บาท

☐ ไม่ทราบ

2) (จากคำถามข้อ 1) สมมติว่า พี่น้องทุกคนต้องรอ 1 ปี ถึงจะได้รับส่วนแบ่งจากเงิน 1,000 บาท (อัตราเงินเฟ้อเท่ากับ 2% ในอีก 1 ปีข้างหน้า) เงินจำนวนดังกล่าวจะสามารถใช้ซื้อของได้น้อยหรือมากกว่าซื้อในวันนี้

☐ น้อยกว่า

☐ เท่ากัน

☐ มากกว่า

☐ ขึ้นอยู่กับว่าจะซื้ออะไร

☐ ไม่ทราบ

3) สมมติว่า ท่านยืมเงินเพื่อน 100 บาทในวันนี้ และเพื่อนให้ท่านนำเงินมาคืน 120 บาทในอีก 1 ปีข้างหน้า ท่านจ่ายดอกเบี้ยให้แก่เพื่อนในการยืมเงินครั้งนี้เท่าไหร่

☐ 10 บาท

☐ 15 บาท

☐ 20 บาท

☐ 30 บาท

☐ ไม่ทราบ

4) สมมติว่า ท่านฝากเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ 100 บาท โดยจะได้รับดอกเบี้ย 2% ต่อปี (ทบต้นปีละ 1 ครั้ง) (และในระหว่างปีท่านไม่ได้ฝากเงินเพิ่มหรือถอนเงินออกจากบัญชีดังกล่าวเลย) เมื่อครบ 1 ปี ท่านคิดว่าจะมีเงินในบัญชีรวมดอกเบี้ยเท่าไหร่

☐ 98 บาท

☐ 100 บาท

☐ 102 บาท

☐ 120 บาท

☐ ไม่ทราบ

5) (จากคำถามข้อ 4) ท่านคิดว่าเมื่อครบ 5 ปี ท่านจะมีเงินในบัญชีรวมดอกเบี้ยเป็นจำนวนเท่าไหร่ (โดยไม่มีการฝากเพิ่ม หรือถอนเงินเลย)

☐ มากกว่า 110 บาท

☐ เท่ากับ 110 บาท

☐ น้อยกว่า 110 บาท

☐ ข้อมูลไม่เพียงพอที่จะตอบคำถาม

☐ ไม่ทราบ

	จริง	**เท็จ**	**ไม่ทราบ**
6) การลงทุนที่ให้ผลตอบแทนสูง ย่อมนำมาซึ่งความเสี่ยงสูงด้วยเช่นกัน	☐	☐	☐
7) อัตราเงินเฟ้อที่สูง หมายถึงต้นทุนค่าครองชีพก็สูงขึ้นเช่นเดียวกัน	☐	☐	☐
8) เราสามารถลดความเสี่ยงจากการลงทุนในหุ้นสามัญโดยการลงทุนในหุ้นหลาย ๆ กลุ่มที่แตกต่างกัน	☐	☐	☐
9) หุ้นสามัญมีความเสี่ยงน้อยกว่าหุ้นกู้	☐	☐	☐
10)ในปี 2557 สถาบันคุ้มครองเงินฝาก คุ้มครองเงินฝากในกรณีที่สถาบันการเงินดังกล่าวปิดกิจการ/ล้มละลายเป็นวงเงินสูงสุดไม่เกิน 1 ล้านบาท	☐	☐	☐